

DE OORLOG, 10 oktober 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27843]

[Zaterdag 10 October 1914]

Inhoudsopgave van 10 oktober 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27843]	1
DE OORLOG Antwerpen gevallen. – De uittocht der vluchtelingen. – Portugal doet ook mede. – In de Belgische Kempen. – Fransch legerbericht.	3
Op het Westelijk oorlogstooneel.	3
Antwerpen geeft zich over.	3
Een onzer Antwerpsche berichtgevers seint uit Roosendaal:	3
Officieele bevestiging.	3
De actie tegen Antwerpen.	3
De vlucht uit Antwerpen.	3
Hoe Esschen er nu uitziet.	4
Fransch communiqué.	5
Fransch legerbericht.	5
Britten en Duitschers.	6
Advertentie	6
In de Belgische Kempen.	6
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	8
Oostenrijksch bericht.	8
De Tsaar op het oorlogsterrein.	9
BELGIE.	9
Hongersnood in België	9
De burgemeester van Bilsen.	9
DUITSCHLAND.	9
Het Telegraafbureau in het Duitsche Hoofdkwartier.	9
De industrie in Rijnland en Westfalen en de oorlog.	9
In de loopgraven.	10
FRANKRIJK.	10
Nieuw gebouwde schepen.	10
ITALIË.	10
Meeningsverschil in Italië.	10
PORTUGAL.	10
Portugal erbij.	10
DENEMARKEN.	11
Telegrafische dienst.	11
Belgische Vluchtelingen	11
Haarlem.	11
Zaandam.	11
Den Haag.	11
Leiden.	12
Arnhem.	13
Groningen.	13
Vlissingen.	13
Maastricht.	13
Breda.	13
Roosendaal.	14
Esschen, 9 Oct. 12 u. 'sm.	14
In Amsterdam.	15
Nieuwe vluchtelingen.	18
Laatste Berichten.	18
Nederland, te hulp!	18
Geïnterneerden.	19
Gedwongen koers voor Duitsch geld In België.	19
Werkloosheid in Engeland.	20
Rijstoogst in Japan.	20
Economische toestand in Rumenië verband met den oorlog.	20
Financieele en economische toestand in Canada.	21
De Duitsche Suikeruitvoer.	21
Duitsche zilver-aanmunting.	21
De Duitsche Geldmarkt.	21
Uit de Duitsche Industrie.	22
Oogstberichten.	22

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

Faillissementen pn Duitschland.	22
Uit de Katoenindustrie.	22
Uit Oostenrijk.	22
Uit de Petroleumindustrie.	22
Handelsverbindingen tusschen Nederland en Chili.	22
Uit Italië.	23
Nederland en de Oorlog.	23
Te hulp!	23
Nederlanders uit den vreemde gekomen.	23
Kleeding van militairen.	24
Duitsche schepen in Antwerpen.	24
De haven van Rotterdam.	24
Nieuwe verbodsbepalingen op den uitvoer.	24
Roode Kruis.	25
Uit Maastricht.	25
Geïnterneerden.	25
Belgische Gemeenteraadszitting in Nederland.	25
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27843]	25
DE OORLOG De algemeene toestand. – De val van Antwerpen. – Berichten van het Westelijk, Oostelijk en Zuidelijk Oorlogstooneel en van de Zee. – Brieven en mededeelingen uit de Oorlogvoerende landen.	26
De algemeene toestand.	26
Antwerpen gevallen.	26
Op het Westelijk oorlogstooneel.	27
Gevechten bij Lille.	27
Gevecht bij Roye.	27
Twee moedige verkenners.	27
Beschiëting van Reims.	27
De Duitsche strijdkrachten.	27
De arbeid achter de gevechtsslinie.	27
De val van Antwerpen.	28
Duitsche bewegingen in België.	28
Historische monumenten in Antwerpen.	29
De oorlog met een onzichtbaren vijand.	29
BELGISCHE VLUCHTELINGEN.	31
Advertentie	31
Lectuur voor de Vluchtelingen.	31
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	31
De Russische actie	31
Om Przemysl.	32
De toestand in het Oosten.	32
Op het Zuidelijk oorlogstooneel.	32
De strijd in Servië.	32
Op Zee.	32
Een aanvaring.	32
Een tegenspraak.	32
De E. 9.	32
DUITSCHLAND.	33
De uitputting van Duitschland.	33
ENGELAND.	33
De Engelsche schipbreukelingen	33
Engeland en het zeeverkeer.	33
FRANKRIJK.	34
Poincaré's bezitting.	34
Een gijzelaar.	34
OOSTENRIJK.	34
Een oordeel over het leger.	34
PORTUGAL.	34
Portugal ontkent.	34
BALKAN-STATEN.	34
De toestanden in Macedonië.	34
TELEGRAMMEN.	34
Een haven te Malmö.	34
Vluchtelingen.	34
Amsterdam.	34
DE OORLOG.	35

Op het Westelijk oorlogstooneel.	35
De val van Antwerpen.	35
Vee-uitvoer in Duitschland.	36
Pour les Blessés français!	36
De brievenquaestie te Sas van Cent.	37
De Londensche Beurs.	37
De Londensche geldmarkt.	37
De Berlijnsche geldmarkt.	37
De Duitsche oorlogsleeningen.	38
Chicago Rock Island Rw. Cy.	38
Verzekering tegen schade door bommen.	38

5

EDITIE VAN 2 UUR.

10

DE OORLOG Antwerpen gevallen. – De uittocht der vluchtelingen. – Portugal doet ook mede. – In de Belgische Kempen. – Fransch legerbericht.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Antwerpen geeft zich over.

15

WIJ vernemen, dat de Frankf. Ztg. uit Berlijn het officieus bericht heeft ontvangen, dat Antwerpen zich aan de Duitschers heeft overgegeven.

Een onzer Antwerpsche berichtgevers seint uit Roosendaal:

20

ANTWERPEN, 3u. 30. De stad schijnt geheel en definitief verloren. In Esschen pakt de Staatsspoor alle materiaal en boeken bijeen voor de vlucht naar Holland.

Officieele bevestiging.

25

BERLIJN, 9 Oct. (W. B.) Officieel deelt het Groote Hoofdkwartier mede: Hedenvoormiddag zijn verschillende forten van de binnenste verdedigingslinie van Antwerpen gevallen. De stad bevindt zich sinds hedenmiddag in Duitsch bezit. De commandant en de bezetting hebben zich buiten de vesting begeven. Slechts enkele forten zijn nog door den vijand bezet. Dit is niet van invloed op ons bezit van Antwerpen.

De actie tegen Antwerpen.

30

ROOSENDAAL, 9 Oct. 1.20. (Eigen Bericht.) Een officier met gewonden uit Antwerpen komend vertelt, dat de Duitschera door de voorstad Berchem Antwerpen zijn binnengetrokken.

35

Onze bijzondere correspondent seint uit Antwerpen hedenmorgen elf uur: Het bombardement is iets minder; de Duitsche kanonnen zijn tijdelijk tot zwijgen gebracht; de stad is thans geheel in handen van het Engelsche commando, terwijl het Belgische leger over Sint Nicolaas naar Ostende wordt getransporteerd. Het Engelsche geschut werkt uitstekend. In de stad ontstond nieuwe moed door het geruchb, dat Franschen de lijn Lier-Brussel hebben afgesneden.

40

ESSEN A/D RUHR, 9 Oct. (W. B.) De "Rhein. Westfalische Zeitung" maakt per extra-
editie het volgende bekend:

45

Rotterdam, 9 Oct. Twee en dertig Duitsche handelsvaartuigen, waaronder de Lloydboot "Gneisenau" en vele andere groote zeeschepen, benevens ruim twintig Rijnschepen, werden heden in de haven van Antwerpen op aandrang van Engeland opgeblazen, aangezien Nederland niet voldeed aan den wensch deze stoombooten voor het transport van vluchtelingen en het garnizoen naar Engeland door te laten. Koning Albert wilde gisteren vóór de beschieting van de stad deze overgeven, doch werd daarin verhinderd door de Engelschen. (Het eerste gedeelte van dit telegram lijkt om niet zeer waarschijnlijk, mede in verband met het feit, dat het komt van een zijde, die niet juist ingelicht kan zijn. Red. H.)

50

De vlucht uit Antwerpen.

55

Men seint uit Breda: Het Steuncomité te Roosendaal had gebrek aan voedsel. Door bemiddeling van het comité te Breda wordt Roosendaal van uit Amsterdam per auto geproviandeerd. Het comité te Breda kreeg bericht, dat Belgische spaarboekjes in Holland uitbetaald mogen worden. Vrijdagmorgen vertrokken 80 vluchtelingen uit Breda per auto naar Capelle (Langstraat). Thans heeft de directie der Staatsspoor medegedeeld, dat alle behoeftige vluchtelingen kosteloos door Nederland doorgevoerd mogen worden. Te Roosendaal kwam Donderdagavond laat uit Den Bosch bericht, dat een

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

tweeduizend vluchtelingen nachtverblijf en zelfs warm voedsel kon verschaft worden. Onmiddellijk ging daarop een extra-trein met dertienhonderd vluchtelingen naar 's Hertogenbosch. Vrijdagochtend gingen weer circa achthonderd. Van Roosendaal vertrok Vrijdagochtend een belangrijk aantal naar Vlissingen om naar Engeland over te steken. In dezen trein hadden ook vele ambtenaren der Etat Beige plaats genomen, die hunne familie in Holland gebracht hadden en nu via Vlissingen weer in België wilden. Uit Antwerpen arriveerde Donderdagmiddag een trein, geleid uitsluitend door een machinist. Deze machinist was Donderdagmorgen in een der depots der Ebat Belge te Antwerpen gekomen en vond niemand van zijne superieuren aanwezig. Vlug maakte hij zijne locomotief gereed, haakte er een paar wagens aan, deed zijne familie en kennissen daarin stappen en reed af in de richting van Holland. Aan elke halte stopte hij, haakte telkens enkele van de daar staande pon? goederen wagens aan, deed vluchtelingen op de goederen plaats nemen en kwam zoo met zeventig wagens het station Roosendaal binnen. In 't midden van den trein was nog een locomotief geplaatst, maar deze was uit gebrek aan water gedoofd. De machinist is den nacht van Donderdag op Vrijdag te Roosendaal gebleven, maar is Vrijdagochtend naar België teruggekeerd. Te Esschen was Vrijdag ook gebrek aan voedsel, vooral aan brood. Door bemiddeling der militaire autoriteiten werd eene groote hoeveelheid derwaarts gezonden. Te Breda vormen verschillende straten buurtcomités, die den zorg voor groepen vluchtelingen op zich nemen. Nog steeds brengen ? Bergen-op-Zoom naar Assen met een honderden vluchtelingen aan. Vrijdagavond om acht uur passeerde te Breda een extra trein, komende van Bergen-op-Zoom naar Assen met met een troep Belgische militairen, bestaande uit een majoor, een kapitein, vier luitenants en 600 minderen. Zij waren van het fort Wildryck door de Duitschers over de Nederlandsche grens bij Putte gedrongen, alwaar zij door onze troepen ontwapend zijn. Nadat zij naar Bergen-op-Zoom gemarcheerd waren en aldaar gevoed, werden zij onder militair geleide verder gevoerd. Uit Roosendaal wordt ons door een bijzonderen berichtgever gemeld: Nispen 3 uur. Nu de brug te Eeckeren werd opgeblazen is de treinenloop Esschen-Roosendaal veel verminderd. Daarentegen komen voetgangers in eendeloze rij den straatweg langs Nispen over. Boeren uit den omtrek rijden den geheelen dag tusschen Esschen en Roosendaal. Het legerbestuur, in connectie met de douane te Esschen, zorgde ervoor, dat ieder boer eens per dag vrij arme reizigers vervoert. Tot hedenmiddag zijn over vierduizend vluchtelingen, meerendeel uit verwoeste dorpen rondom Antwerpen vervoerd. De vreugde de grens over te trekken en veilig te zijn, heeft op deze ontstelde menschen zulken invloed, dat de landweer van het veertigste district, en soldaten van het 17e infanterie-regiment, die hen allerhartelijkst ontvangen, gemoedelijk moed inspreken, dikwijls moeite hebben hun eigen tranen te verbergen. De kinderen en ouderen worden op banken gezet en op beurtwagens geladen. De heer Lanschot Hubrecht, inspecteur der directe belastingen te Roosendaal, leidt zelf met groote tact de operaties aan de grens, bijgestaan door den Amsterdamschen scoutmasber Vogel en twee Amsterdamsche padvindere, die hier als vrijwilliger dienen. Alle huisraad en vee wordt thans vrij doorgezonden. Hedenmiddag worden automobielen en levensmiddelen uit Roosendaal verwacht, daar in Esschen het volk de broodwinkels belegert.

110 **Hoe Esschen er nu uitziet.**

ROOSENDAAL, 9 Oct. (Van een bijzonderen berichtgever). Het Belgische grensstation Esschen gelijkt thans een vluchtelingenkamp. Tusschen de rails, tusschen de draden der signaalarmen, op de perrons, in leeg staande waggons kampeeren er de vluchtelingen. De aanblik, welke thans het station oplevert, is er een zooals men nog wel nooit gezien zal hebben. De menschen in de taliooze spoorwegcoupé's, waarop nog als plaats van aankomst Louvain staat te lezen, zijn meerendeels familieleden van Belgische spoorbeamten. Zij voelen zich daar reeds geheel thuis, hun coupé is hun nieuwe woning en stapels beddegoed in een der hoeken, is het weinige, dat men heeft kunnen meenemen. De kinderen spelen langs de treeplanken en menschen hebben met krijt op de portieren hun naam geschreven. Zodoende kan men betrekkelijk vlug een familie vinden in de lange reeksen Belgische spoorwegwagens, op het ruime stations-emplacement opgesteld. Tusschen die wagens brandt hier en daar een vuurtje. Kleine jongens stoken vuurtjes onder de wagens, hoe gevaarlijk het ook is. Doch de lichtgrijze rookkolommen, die tusschen de rails opstijgen, zijn ook afkomstig van vuren, welke men stookt om eten te koken.

125 De menschen zitten op den tender van een locomotief, temidden van de steenkolen, zij zitten tusschen de buffers, op de treeplanken of in de huisjes van de conducteurs der goederenwagens en in de verte klinkt gedempt nu en dan het geschut boven alles uit. De menschen wandelen met kleine kinderen dwars over de rails, over de wissels en over de ijzerdraden, alsof zij geen gevaar kenden en voortdurend moeten de zware Belgische locomotieven haar eigenaardig gefluit als waarschuwing doen hooren, om zich een weg

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

te banen door de vluchtelingen, die overal op de spoorbaan zijn. Staat dan eenmaal een trein voor Holland te Esschen stil, dan worden de wagens bestormd. Want er zijn tusschen Esschen en Calmpthout duizenden vluchtelingen in de open lucht gekampeerd. De groote pakken, de manden of de koffers worden in de waggons gegooid. Fietsen, kinderwagens enz. worden opgetild, mannen, vrouwen, grijsaards en kinderen, nonnen en pastoors hijschen zich in de wagens en dan wordt het perron, dat eerst geleek op een aanlegsteiger van een emigranten-boot weer wat leeger. Totdat opnieuw weer vluchtelingen het perron vullen want steeds komen duizenden en duizenden den weg van Antwerpen af, steeds rijden nieuwe, lange treinen met vluchtelingen uit Esschen naar Roosendaal.

Typisch zijn de met krijt geschreven mededeelingen op de muren of palen van het station. Men leest er "lieutenant Lemaire is in de Baanwachterstraat", "Brigadier Appelbrant is hier", de familie zoo en zoo is in Roosendaal. Hoeveel tragiek ligt in de korte opschriften opgesloten! Van hoeveel ellende en ontbering zijn zij het gevolg! Maar de misère en het vreeselijke van den algeheelen exodus uit de gebombardeerde stad leest men bijna op elk gezicht. Alleen de nonnen behouden haar kalme uitdrukking. Rustig staan zij op de perrons, een der zuster prevelt urenlang haar gebeden, op een groote mand zittende en laat zich niet afleiden door de huilende moeders, de schreeuwende kinderen, of de treurig uitziende optochten van menschen, die het perron opwandelen. Enkele zusters, uit Aerschot gevlucht, vertelden ons, dat de Duitschers heel beleefd tegen haar geweest waren. Uit Aerschot moesten zij naar Antwerpen vluchten en ook daaruit moesten zij vertrekken. Over Vlissingen hopen zij Engeland te kunnen bereiken, om daar voort te gaan met het verplegen van gewonden. En naast de kalme groep grauwe nonnen, zooals ze heetten, staan of liggen Fransche matrozen van een koopvaardijship te Antwerpen, die ook verder moesten. Zij gesticuleeren druk. "Tout Brule? Anvers", zegt een hunner tot ons, terwijl hij een groot stuk brood in stukken kerft. Met een stampvollen langen goederentrein keerden wij weer terug uit dit oord van ellende. In Essen raakte langzamerhand het voedsel op, de vluchtelingen moesten daarom verder. "Wij zijn eenmaal op den lijdensweg en moeten voortloopen", zeide ons een echtpaar, dat veel dagen van voorspoed en geluk gekend had. En langzaam trok de locomotief de arme vluchtelingen voort en toen wij van een open wagen voor ons uit staarden, toen wij de Roosendaalsche perrons, nog zwart van andere vluchtelingen zagen, die nog niet wisten waarheen ze moesten trekken, toen dachten wij met weemoed aan den langen lijdensweg der arme vrouwen, mannen en kinderen. Want ook in ons gastvrij land zal het voor de meesten een lijdensweg blijven, hoeveel ook voor de vluchtelingen gedaan zal worden.

Fransch communiqué.

Het Fransche gezantschap deelt mede;

1o. Den 7en is de vijand op onzen linkervleugel, in de noorderstreek, nergens vooruitgegaan. Hij is zelfs op sommige punten teruggeweken, meer in 't bijzonder ten noorden van Atrecht (Arras), waar het gevecht zich onder voor ons gunstige omstandigheden ontwikkelt. Ondanks het bombardement dezer laatste stad, ontwikkelen de krijgsverrichtingen der cavalerie van beide partijen zich thans bijna tot aan de Noordzee. Tusschen de Somme en de Oise, in de streek van Roye, is de vijand nog steeds krachtig, maar wij hebben het grootste gedeelte der stellingen, die wij hebben moeten loslaten, weder hernomen. Ten noorden van de Aisne schijnt de Duitsche strijdmacht in aantal eenigszins verminderd te zijn.

2o. Op het centrum tusschen Reims en de Maas valt niets te vermelden. Op de Maashoogten, tusschen Verdun en St. Mihiel is de vijand teruggeweken ten noorden van Hattonchattel. Hij houdt nog steeds stand te St. Mihiel en in eenige stellingen ten noorden van St. Mihiel, op den rechteroever van de Maas. In Woeuvre hebben de hevige aanvallen, welke hij beproefd heeft ten westen van Apremont, gefaald.

3o. Op den rechtervleugel (Lotharingen en de Vogezen) geen wijziging in den toestand.

Fransch legerbericht.

PARIJS, 9 October. (Reuter.) Het communiqué van hedenmiddag 3 uur zegt: De algemeene toestand is niet gewijzigd., Op onzen linkervleugel opereeren twee cavalerie-afdeelingen voortdurend ten noorden van Lille en La Bassée. De slag wordt voortgezet op de lijn, getrokken tusschen de streek bij Lens-Arras Bray aan de Somme-Chaulnes-Roye-Lassigny. Van het centrum tusschen Oise en Maas worden alleen kleinere acties gerapporteerd. On onzen rechtervleugel in Woëvre heeft een artillerie-gevecht gewoed over het geheele front. In Lotharingen, in de Vogezen, in Elzas geen verandering. In Bosnië hebben de Montenegrijnsche troepen hun opmarsch in de richting van Serajewo voortgezet tot de versterkte lijn die de stad op een afstand van 8 kilometer beschermt.

Britten en Duitschers.

200 LONDEN, 9 Oct. (Reuter's spec. dienst). Het persbureau publiceert enkele mededeelingen van een ooggetuige van den strijd aan het front. Tot 21 September werd door Britsche vliegers 87,000 mijlen afgelegd; zij brachten 1400 uur in de lucht door. Gevangenen zeggen, dat het vuur van de Britsche troepen den vijand als aan den grond nagelt. Wanneer de Duitsche troepen niet sterk verschanst zijn, lijden de
205 Engelschen bij hun aanvallen geen zware verliezen.

Zoo verloren Engelsche troepen, die een aanval deden op Duitschers, die opgesteld waren in een hollen weg en achter den berm, slechts tien dooden en zestig gewonden, terwijl ruim 400 Duitschers zich overgaven na een verlies van vijftig dooden. Den
210 laatsten tijd vermindert het élan van de nachtaanvallen der Duitschers. De vijand valt nooit aan met de bajonet.

Advertentie

215 MARSH Stoompompen Ch?. * CS AMSTERDAM. (Adv.) ?FIGEE HAARLEM (Adv.) H. VAN DEN?UL, Nieuwendijk 184 te Beurspassage. Jongenskleeding. Demisaisons, Ulsters, Jekkers (Adv.) Rijpe Gele BANANEN et. LOPES, Ceintuurbaan 266. (Adv.)

Lectuur voor de Vluchtelingen. Velen zullen zeker gaarne als verpoozing voor de vluchtelingen hun lectuur verschaffen. Gaarne stellen vrij ons beschikbaar die in
220 ontvangst te nemen en te verdeelen aan de verschillende adressen waar zij ondergebracht zijn. Prentenboeken voor de kleintjes zijn ook zeer gewenscht. Administratie van het Algemeen Handelsblad.

In de Belgische Kempen.

225 (Door een Maastrichtenaar.)

Van Maastricht tot Maeseyck is de Maas grensrivier tusschen Nederland en België. Aan de overzijde, bij Limburgs hoofdstad beginnend en geleidelijk naar het noorden en westen afglooiend, de boschrijke heuvelen, die dit landschap, naast de uitgestrekte heidevelden, zoo schilderachtig maken. Vroeger, toen België en Nederland nog één
230 waren en Maastricht een der sterkste vestingen van de geheele wereld was, had het Maastrichtsche garnizoen, en vooral de cavalerie en artillerie, bij Lanaeken uitgestrekte oefenterreinen. Nadien is veel veranderd. De Nederlandsche grens werd slechts drie K.M. om den uitersten Maastrichtsche vestingrand gelegd, en ook de Belgen trachtten door hun irrigatiesysteem met behulp van het Maaswater, dat door de
235 Zuid-Willemsvaart wordt aangevoerd, van deze bosch- en heidevelden zooveel mogelijk vruchtbaar weideland te maken. Maar de hooger gelegen bergrug, die naar de Maas steil afvalt en aan de andere zijde langzaam afglooit, hier en daar tusschen Genck en Hasselt zelfs geheele vlakten vormend, waarop heerlijke meren en plassen, heeft nog zijn oorspronkelijk karakter bewaard. Hier ontmoet de vreedzame wandelaar in de
240 uitgestrekte bosschen eekhorentjes en konijnen bij de vleet en de ravijnen geven hier en daar, vooral in het najaar, als de paarse heide bloeit, verrukkelijke vergezichten in de blauwe Maasvallei.

In deze streek heeft de laatste weken een der meest interessante krijgsbedrijven plaats gehad, waarvan men bij de beschrijving der Belgische campagne van 1914 in
245 later jaren zal gewagen. Want in deze zeer schaars bevolkte landstreek, waar, naast zeer enkele kleine dorpen slechts hier een schamele hoeve van een houthakker of boschwachter te vinden is naast enkele oude kasteelen, waarom zich uitgestrekte grondeigendommen bevinden, hebben een tiental Belgische soldaten gedurende vele weken van een buitengewone stoutmoedigheid blijk gegeven, die ook tot een verrassend
250 strategisch succes geleid hebben.

Ik zou er eenige dagen geleden, toen ik uit de Kempen terugkwam, reeds van hebben kunnen vertellen, doch ik wilde het leven dier dapperen niet in de waagschaal stellen. Want ik was in de gelegenheid geweest met enkelen hunner enkele genoegelijke
255 uren door te brengen, en had daarbij de sterke staaltjes van onverschrokkenheid vernomen, die ik thans, nu Maeseyck door de Duitschers bezet en de streek voorloopig van Belgen gezuiverd is, zonder bezwaar kan mededeelen.

Er bevonden zich in dit gedeelte van de Kempen de laatste dagen in het geheel 50 Belgische soldaten, allen vrijwilligers, onder het bevel van luitenant graaf De Caritab, die in vreedstijd burgemeester van Lanaeken is. Men kan zich voorstellen,
260 dat deze laatste, als groot jachtliefhebber, de streek door en door kent en van zijn kleine troepenmacht het best mogelijke gebruik heeft gemaakt. Maar toch zouden de bereikte resultaten niet dat geweest zijn, als er niet ook nog tien, zegge tien militaire motorwielrijders waren aanwezig geweest en verder een 150-tal militaire

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

wielrijders, die echter voor een dag of acht reeds waren teruggeroepen. Nu, die
265 hadden toen reeds heel wat werk verricht! Overall doken rappe kerels op: geen bosch,
of een Duitse patrouille werd er uit beschoten, geen heg, of de kans bestond, dat
er een doodelijke kogel uit kon losbranden! Geen wonder dan ook, dat de Duitschers
begonnen er genoeg van te krijgen en nadat er allerlei voor hen ernstige feiten
270 hadden plaats gehad, besloot het Duitse hoofdkwartier tot een algemeene zuivering
der streek. Ik wil hier in de eerste plaats even vertellen, wie het tiental was, dat
zich in de Belgische Kempen zoo weerde. Het waren Brusselsche en Luiksche jongelui
van goeden huize, die allen met het besturen van motorrijwiel en auto sinds lang
vertrouwd waren. Schieten konden ze ook, al heeft het eenigen tijd geduurd voordat de
275 meesten, aan het hanteeren van een jachtgeweer gewend, hun Mauser hadden leeren
gebruiken, zooals het in oorlogstijd nu eenmaal behoort. En met deze vlugge
motorrijwielen doorkruisten ze de geheele Kempen, verdwenen op een zekeren dag op een
bepaald punt om er na enkele dagen geheel onverwacht weer op te duiken. En staaltjes,
van een buitengewone brutaliteit getuigende, hebben ze uitgehaald!
Zoo hebben voor een 14 dagen vier hunner in den nacht op een spoorwegdijk door het
280 onklaar maken van een wissel en van de lijn bij Eigen-Bilsen een deraillement
voorbereid. Toen den volgenden morgen een Duitse trein, waarin zich onder meer 150
Duitse soldaten bevonden, aan het bewuste punt aankwam, kukelde deze zóó van boven
den dijk af en hadden de vier schavuiten, die in de nabijheid achter een heg het
resultaat van hun zwoegen afwachtten, natuurlijk de grootste voldoening. De arme
285 burgers van Bilsen hebben er later voor moeten boeten, maar daarover wil ik straks
nog spreken.
Nog brutaler was het stukje, dat de militaire motocyclist Distave uithaalde. Deze was
doorgedrongen tot Perwez, tusschen Hoey en Ciney, waar hij, terwijl de vier
wachthebbende Duitse soldaten hun post hadden verlaten om met burgers Bourgogne te
290 drinken en kaart te spelen (waarbij ze wat diep in het glaasje hadden gekeken), het
sluitstuk van een mortier van 21 c.M. afhaalde en dit brokje staal, dat 38 K.G.
weegt, meenam om het wat verder in een pub te werpen, van waaruit het later
ongetwijfeld zal worden gehaald, wie weet, misschien om er een klein gedenkteeken
mede te bekronen!

295 Een andere, Rolland, Jacquemin, een Luiksche ingenieur, drong met een paar
motorwielrijders tot bij het viaduct van Gingéлом bij Landen; hij bracht zijn
mensen allen ongedeerd terug door de vijandelijke linies. Zijn bevordering van
sergeant tot luitenant bewijst hoe zeer deze "Leisbung" gewaardeerd werd door het
Belgische legerbestuur.

300 Van al deze mensen is er maar één in handen van de Duitschers gevallen, n.l.
"volontair" Wild, die echter de kans schoon zag om de fiets te grijpen van den
Duitschen onderofficier, die hem bewaakte, dezen daarmede een slag voor het hoofd
gaf, waarna het hem gelukte op het rijwiel van zijn tegenstander te ontkomen.
Deze gelegenheidssoldaten waren buitengewoon opgewekt en hadden den grootsten schik
305 in hun tegenwoordig leven. Ze klaagden maar over twee dingen: dat ze niet geregeld
een bad konden nemen – ze hadden er, beweerden ze, wel alle dagen een verdiend, na
door velden en bosschen te zijn gekropen, en dan verder... dat de hotels in de Kempen
zoo duur waren! Want zelfs in deze bescheiden inrichtingen konden ze er met het
salaris, dat de Belgische regeering hun uitbetaalde, onmogelijk komen. En dat
310 vertelden deze millionnaires met het ernstigste gezicht van de wereld, al straalde de
ondeugendheid ook uit aller oogen! Want dan dacht er plotseling een aan de historie
in het bosch, toen ze met z'n vieren verspreid onder de struiken zaten en een uhlaan
te paard zagen aankomen op het smalle boschpad. De eerste der Belgen, de jonge graaf
D..., moest zijn geweer wat terugtrekken om den Duitser, die zijn helm had
315 afgenomen en zich gemoedelijk met de handen door het haar streek, de gelegenheid te
geven om te passeeren. Ze moesten dien vriend levend hebben. Vooreerst omdat geen
schot hun aanwezigheid mocht verraden, en dan om hem 's avonds als "buit" mee als
elfde te doen aanzitten aan het souper. Maar jawel, juist toen de Duitser bijna tot
den derden Belg genaderd was en deze zich gereed maakte hem uit den stijgbeugel te
320 werpen, schoot de vierde uit pure zenuwachtigheid zijn geweer af. De Duitser kreeg
een kogel in den schouder en nog enkele andere achterna, maar het paard was zoodanig
geschrokken, dat het in vliegende galop door de boomenmassa verdween.
Maar de kroon op hun Indianenbestaan was toch de Duitse opmarsch van j.l. Zondag.
Er waren toen in Lanaeken vijf Belgische infanteristen, die het "garnizoen" van het
325 dorp uitmaakten. De overige 75 hadden zich teruggetrokken in de bosschen achter
Petersheim. De Duitschers wilden een einde maken aan den guerilla-oorlog, en rukten
met ongeveer 3000 man, 12 kanonnen en 6 mitrailleurs op Lanaeken aan. Het kanon
heeft zwaar geschoten, hier in Maastricht heeft de halve bevolking in de verbeelding
geleefd, dat de Duitschers voor de stad lagen, zóó nabij klonken de kanonschoten. De

330 vijf dappere Belgen in Lanaeken hadden zich juist gereed gemaakt om in goede orde
terug te trekken, toen de motorwielrijders, naar Duitsch voorbeeld, op het hooren van
de zware schoten, terstond op het kanon waren aangesneld. De granaten vlogen over
Lanaeken, er gingen verschillende huizen in vlammen op, doch het tiental, dat zijn
335 motorrijwielen in het bosch van Petersheim had achtergelaten, vond het voor de eer
van België noodzakelijk minstens één Duitsch kanon tot zwijgen te brengen. Ze kropen
door de bieten- en knollenvelden en trachtten de vijandelijke batterij te bereiken,
maar toen de Duitschers ook hun mitrailleuses in werking stelden, vonden ze het toch
maar geraden de plaat te poetsen. Maar zóó groot is de schrik, die het tiental in de
340 streek teweeg bracht, dat Deutsche soldaten en boeren er vertellen, dat elk
motorrijwiel een... mitrailleuse op het stuur droeg.
Maar het doel een groote Deutsche troepenmacht naar de Kempen te lokken en aldaar
vast te houden, op dit oogeblik van zeer groot belang, werd bereikt, dank zij het
stoutmoedige en zeer intelligente optreden van het handjevol Belgen in deze streek.
345 Als men meende, de conclusie te mogen trekken, dat in den tegenwoordigen oorlog het
individu geheel in de massa opgaat, dan blijkt toch uit het bovenstaande, dat op een
daarvoor geschikt terrein ook het initiatief van enkelen nog wonderen kan verrichten.
De Duitschers trokken geleidelijk verder en bezetten Woensdag Maeseyck. Hier wilde de
burgemeester, als vertegenwoordiger van het burgerlijk gezag, toen een achttal ulanen
op den weg bij de stad gesignaleerd waren, en in de stad verteld werd, dat 200.000
350 Duitschers op Maeseyck aanrukten, met de witte vlag in de hand de stad gaan overgeven
aan den vijandelijken bevelhebber. Maar onze tien motorrijwielers waren er ook nog en
die wilden daarvan niet hooren. "We capituleeren hier niet voor acht man, terwijl ze
er in Lanaeken 3000 hebben gezonden om ons te verdrijven. Wij vertegenwoordigen het
militair gezag, en als de ulanen komen, schieten we op ze, en... wie weet, mijnheer
355 de burgemeester, van welken kant u dan zult worden doodgeschoten"... zoodat de
burgervader van Maeseyck wijselijk besloot thuis te blijven. 's Middags bezetten de
Deutsche troepen de stad en verdwenen de Belgische motorwielrijders, na ruim drie
weken in de Kempen te hebben gezeten en zelfs in dorpen te hebben geslapen, waar
dienzelfde nacht ook Deutsche troepen ingekwartierd lagen, in de richting van
360 Antwerpen. Hier eindigt ons verhaal van de jongste campagne in de Belgische Kempen,
doch we willen er eenige woorden aan toevoegen. Het Deutsche legerbestuur heeft n.l.,
zooals ook dezer dagen in de bladen is medegedeeld, van Leuven en vele Belgische
dorpen een door den stadhouder, generaal Von der Goltz, onderteekende orde
aangeplakt, volgens hetwelk de inwoners van elke stad of dorp verantwoordelijk zouden
365 worden gesteld voor elke daad van vernieling, waaronder het Deutsche leger zou te
lijden hebben. Volgens deze order heeft reeds menige plaats moeten boeten voor wat
Belgische militairen – geregelde Belgische troepen in militair uniform – hebben
uitgevoerd, en, zooals wij hierboven aantoonde, zonder de minste medewerking, onder
welken vorm ook, van de zijde der bevolking. Het Deutsche legerbestuur, dat boch ook
370 "verraders" op hun juiste waarde schat, kan toch nieb verlangen, dat de Belgische
bevolking Belgische soldaten zal verraden? Al wat er in de Kempen de laatste weken
tegen de bewoners en hun bezittingen geschied is (in Bilsen bijvoorbeeld zijn na het
bovengenoemde spoorwegongeluk acht huizen verbrand en drie burgers gefusilleerd) is
absoluut onwettig. Wie van de burgerij verlangt, dat ze niet aan den strijd
375 deelneemt, kan en mag haar ook niet verantwoordelijk stellen voor hetgeen soldaten
bedrijven.
Merkwaardig is, dat de Duitschers overal franc-tireurs vermoeden. De Deutsche majoor,
die ons afraadde om van Brussel over Leuven naar Maastricht te rijden omdat 's nachts
twee Deutsche officieren op dien weg neergeschoten waren, sprak ook al van franc-
380 tireurs. Moge ons verhaal over wat in de Kempen gebeurd is en dat absoluut waar is,
ook onder de oogen komen van het Deutsche legerbestuur. De bevolking in de Kempen
heeft, daar zij een geheel passieve houding aanneemt, recht met rust gelaten te
worden.

385 **Op het Oostelijk oorlogstoneel.
Oostenrijksch bericht.**

Een aan de Oostenrijksch-Hongaarsche legatie ontvangen ambtelijk bericht meldt: Het
garnizoen der vesting van Przemysl heeft met groot succes verschillende uitvallen
gedaan door de liniën der belegeraars terug te dringen en talrijke krijgsgevangenen
390 mee te brengen. Al de tegen-aanvallen der Russen werden afgeslagen onder het vuur van
onze forten, dat hun hoogst aanzienlijke verliezen toebracht. Wat betreft de
gevechten in de afgelopen week in het comitaat van Ung geleverd, verneemt men eerst
thans dat de Russische strijdkrachten daar bestonden uit anderhalve divisie
infanterie en eene divisie kozakken, de Honved divisie die ze reeds na hunne
395 nederlaag vervolgde, bereikte reeds den 5n dezer het grondgebied van Galicië te

400 Sianki; de Russen trokken zich terug op Sambor. Nagenoeg tegelijkertijd werden twee detachementen Russen te Hosszument en te Kracssalva geslagen. Het eerste, totaal verrast door de Hongaarsche troepen, was genoodzaakt hunne kanonnen in de Theiss te werpen; de laatstbedoelden ten getale van duizenden manschappen zijn allen gevallen of gevangen genomen.

De Tsaar op het oorlogsterrein.

405 PETROGRAD, 9 Oct. (P. T. A.) De teloor is van het actieve leger naar Tsarskoje Selo teruggekeerd. Tijdens zijn verblijf op het oorlogstooneel ontving de Czaar de rapporten uit de hoofdkwartieren der legers van de generaals Rouzki en Ivanoff. De keizer bezocht de steden Kovno, Brest, Bielostok, Wilna, de Vesting Ossovitz. Te Kovno en Wilna bezocht de keizer de gewonden in de hospitalen van het Roode Kruis en de militaire hospitalen.

410 **BELGIE.**

Hongersnood in België

415 Door het Belgische gezantschap te 's-Gravenhage wordt ons een protest toegezonden tegen de schending door de Duitschers van art. 43 der 4e Haagsche Conventie. Door de Belgische bevolking alle hulpbronnen te ontnemen, gaven de Duitschers haar aan den honger prijs. Te Namen, in Luxemburg en in Henegouwen met de talrijke bevolking achter Charleroi en Bergen ontbreken de meest noodzakelijke levensmiddelen. Ook te Luik en Brussel heerscht hongersnood.

De burgemeester van Bilsen.

420 De Maastrichtsche correspondent van "De Tijd" meldt: De heer Houben, een goede zeventiger, oud-notaris van Bilsen en sedert vele jaren burgemeester der gemeente Bilsen, schoonvader van mr. Savelbergh, lid van den Hoogen Raad der Nederlanden, die zich sedert een maand ongeveer bevindt in Duitsche gevangenschap te Tongeren, heeft 425 Burgemeester Houben is voorwaardelijk in vrijheid gesteld op eerewoord: hij moet vóór 15 October a.s. bij den Tongerenschen commandant eene som van 100.000 francs hebben gestort in goud of zilver. Is dit bedrag niet op den gestelden termijn aanwezig, dan zal het dorp worden afgebrand, terwijl in het tegenovergestelde geval het dorp zal blijven gespaard.

430

DUITSCHLAND.

Het Telegraafbureau in het Duitse Hoofdkwartier.

435 Het telegraafbureau van het Groote Hoofdkwartier heeft tot taak, dit hoofdkwartier met de diverse legers en met het land in voortdurende en geregelde verbinding te houden. Daarom is er ook een aparte directe draadverbinding met Berlijn aangelegd, dat als hoofdaannamestation gedacht is en van waar uit de dépêches verder verspreid worden. Om een zoo intensief mogelijk gebruik te maken, is dit station met Siemens 440 snel telegraaf uitgerust. Dit toestel kan eene belasting met 10,000 woordteekens per minuut verdragen en lijkt veel op een schrijfmachine. De overbrenging geschiedt door middel van den electricischen stroom zoodanig, dat, zoodra de door de tastatuur bewogen hefboom een opening toeft een negatieve en bij een tusschenruimte een positieve stroom ingeschakeld wordt. Die stroomstooten worden op de directe leiding naar Berlijn zoodanig overgebracht, dat op hetzelfde moment, waarop in het hoofdkwartier een teeken aangeslagen wordt, in Berlijn het tegencontact volgt, dat dan in letters 445 of cijfers omgezet, op de opneempapierstrook afgedrukt wordt. Deze bliksemsnelle overbrenging maakt het ook doenlijk, Berlijn als verdeelingscentrale voor al die plaatsen te gebruiken, met welke nog geen directe verbinding van uit het hoofdkwartier bestaat, want door de zoo snelle overbrenging ontstaat generlei tijdverlies. Wetenswaardig is, dat het telegraphisch verkeer tusschen den Keizer en 450 den Tsaar vóór het uitbreken van den oorlog ook op dit toestel geschiedde. Buiten dezen sneltelegraaf worden en in het telegraaf bureau van het hoofdkwartier ook nog Morse- en Kloptoestellen gebruikt, waarvan men een groot aantal op de Franschen zijn veroverd, doch door dezen meestal op heel vernuftige wijze onbruikbaar gemaakt. Zeer talrijk zijn ook de zeer praktische Amerikaansche Hughes toestellen in de Fransche 455 telegraafbureau's bevinden. De stroom wordt door de stedelijke krachtcentrales geleverd, ook wel de landcentrales en anders door eigen meegenomen dynamo's. 9000 telegrammen worden er per dag verwerkt.

De industrie in Rijnland en Westfalen en de oorlog.

460 Van Duitse zijde wordt gemeld dat in het Rijnlandsch-Westfaalsche industrie-gebied met meer dan een half millioen arbeiders is met het oog op de industrie, de oproeping

van den landstorm achterwege gebleven. De uitgevallen arbeidskrachten beloopt niet meer dan 40%. Gedurende de maand Augustus gold dan ook voor het geheele industriele leven en bedrijf slechts als eenige wet: de zorg voor de tijdige levering aan het leger. Daarom moest eerst voor geheel Duitschland precies bepaald worden, hoe groot de voorraden waren van de diverse oorlogsmaterialen. Het kolensyndikaat kon in Augustus slechts 33,35%, het Ruw IJzer Verbond 22%, de staalfabrieken met gemengd bedrijf slechts 30% van hun gewonen omzet expedieeren. Maar nu eenmaal die totale hoeveelheden aan materialen bepaald zijn, en de behoefte voor legerdoeleinden voor den duur van den oorlog is gedekt, kan het verkeer weer in zijn geheel begonnen worden en is het bestaande verbod van uitvoer reeds hier en daar opgeheven. De maand September toont reeds eene groote toeneming van den afzet. Het kolensyndikaat zal vermoedelijk een afzet te boeken hebben van circa 55%, het Ruw IJzer Verband van 45% en de groote hoogoven-industrie van 50% op de normale kwanta van afzet. In de geheele ijzer-industrie is er in de laatste veertien dagen een belangrijke verbetering ingetreden.

In de loopgraven.

Van de stemming bij de troepen te velde geeft een humoristische beschrijving een denkbeeld, in een brief van den kapelmeester Franz Becker, van het Keizer Franzgarderegiment, een in Berlijn zeer bekende figuur. De brief is opgenomen in den "Berliner Boersenourir" en luidt: "Wij lagen, na een langen marsch, in bivak bij G... en genoten van den aanblik van de dampende ketels "goulasch" en bij het vooruitzicht op een heelen nacht rust; maar daar werden wij in eens gealarmeerd. De voorposten waren in aanraking gekomen met sterke Fransche strijdkrachten. In eens werd het levendig in ons bivak, en weldra was een heftig gevecht gaande. De Fransche artillerie vuurde uit gedekte stellingen. Onophoudelijk vlogen met scherp gefluit granaten door de lucht, om met het ontzettend gekraak uiteen te springen. De infanterie vuurde ook levendig zonder evenwel de Duitsche posities in het duister precies te weten. Ik ging met mijn muzikanten onder dekking vooruit, tot ik kolonel von K. trof, die mij opdroeg ook mijnerzijds deel te nemen aan dit helsche concert. Ik kroop met mijn mannen vooruit tot de voorste loopgraaf, liet daar de instrumenten uitpakken, en speelde tot groot genoegen onzer mannen het schoone lied: "O, wie wohl ist mir am Abend". Na eenigen tijd, toen de maan, die tot dat oogenblik achter dichte wolkenluiers gebleven was, in eens te voorschijn kwam om het slagveld met de springende granaten te verlichten, begroetten wij deze met vreugde met het lied: "Guter Mond, du gehst so stille", waarmee de manschappen dadelijk instemden. Niet lang daarna deden de Franschen een stormaanval. Wij ontvingen hen met het klassieke: "Puppchen, du bist mein Augensterne". Onze mannen schoten schitterend en de Franschen deidsen af. Wij bliezen om hun te doen weten wie wij waren, den lijf marsch van ons regiment, den vurigen Radeztky-marsch, en toen kort daarop de zon bloedrood opging, besloten wij ons concert met koraal: "Wie schön leuchtet der Morgenstern" en ook nu weer zong menigeen van de mannen met het geweer op den schouder mee."

505 FRANKRIJK.

Nieuw gebouwde schepen.

De Fransche regeering heeft volgens Norges Handels og Sjöfarts Tidende, de vier torpedovernielers, die bij De la Brosse & Co. te Nantes voor Argentijnsche rekening op stapel staan, voor de somma van 9,6 millioen Mark overgenomen.

510

ITALIË.

Meeningsverschil in Italië.

BERLIJN, 9 Oct. (Corr. E.) Het Vatikaansche blad "Osservatore Romano" uit zich zeer scherp tegen de Italiaansche nationalistten. Tusschen het program der nationalistten, die den oorlog willen, en de katholieken, is, meent het blad, geen overeenstemming meer mogelijk.

515

PORTUGAL.

Portugal erbij.

520 BERLIJN, 9 Oct. (Corr. E.) Ds oorlogsverklaring van Portugal kan ieder oogenblik worden tegemoet gezien. In de zoo juist ingekomen Duitsche bladen wordt melding gemaakt van een bericht uit Weenen, dat Portugal op aandringen van Engeland Duitschland den oorlog zou verklaren. Uit Lissabon werd gemeld, dat de Fransche pantserkruiser "Duptit Thouars", daar aangekomen om aan het jaarfeest der proclamatie van de republiek deel te nemen, met bijzondere geestdrift was ontvangen. De bemanning werd door de bevolking toegejuicht. In de omgeving van den ex-koning Manuel, zoo luiden berichten uit Aalborg, heerscht koortsachtige opwinding en drukte. Vaak zouden

525

530 conferenties met dozijnen zijner Portugeesche aanhangers tegelijk plaats hebben, waaraan Engelsche officieren en ambtenaren deelnemen. De bedoeling zou zijn, in Portugal met Engelsch geld een groote beweging op touw te zetten ten gunste van nadere aansluiting bij Engeland en Frankrijk. Voor zijn hulp zou Portugal beloond worden met het Duitsche Ambo- en Damaragebied tot 22 graden Zuiderbreedte en het zuidelijk deel van Duitsch Oost-Afrika tot den 10den graad.

535 De Portugeesche hulptroepen zouden over Nantes naar Orleans gebracht worden. Koning Manuel zou zich aan het hoofd stellen van de troepen en als triumfator zijn kansen wagen in het land dat hem met smaad heeft uitgebannen. Aldus verneemt een correspondent van het "Berl. Tagebl." uit Engelsche bron.

540 **DENEMARKEN.**

Telegrafische dienst.

KOPENHAGEN, 9 Oct. (W. B.) Het Intern. Tel. bur. verkreeg vergunning van de overheid neutrale telegrammen tusschen landen, welke rechtstreeksche telegrafische verbindingen zijn verbroken, te ontvangen. Het stelde zich ten deze onder toezicht van de Deensche Bank. Slechts particuliere zakentelegrammen worden aangenomen om door te zenden, geen pers- en militaire cijfertelegrammen.

545

Belgische Vluchtelingen

Haarlem.

550 Gistermiddag kwamen te Haarlem nog 1400 Belgische vluchtelingen. Totaal zijn er thans 2600. Donderdag zijn te Haarlem nog 500 Belgische vluchtelingen aangekomen. De handelsschool is door medewerking van het gemeentebestuur ingericht tot ontvangst- en inschrijfbureau. Een deel der vluchtelingen is bij particulieren ondergebracht, andere zijn gehuisvest in de Nieuwe Rijkskweekschool.

555

Zaandam.

Met de boot die 5 uur uit Amsterdam vertrekt, kwamen hier gisteren de eerste Belgische vluchtelingen aan. Voor de ontvangst was de pastorie der Doopsgezinde gemeente aan den Hoogendijk, die wegens het vertrek van den predikant tijdelijk onbewoond is, in gereedheid gebracht. De zuigelingen werden ondergebracht bij mevrouw Keg-Lindt, waar de wiegjes keurig opgemaakt gereed stonden. Nadat zij van spijs en drank waren voorzien, werden allen door mevrouw Keg in de gelegenheid gesteld een bad te nemen, waarvan een dankbaar gebruik werd gemaakt.

560

565 **Den Haag.**

Er heerschte gistermorgen vroeg al groote drukte aan het Hollandsche Spoor-station in verband met de verwachte Belgische vluchtelingen. Een groepje Belgen, meest vrouwen, was in den afgelopen nacht reeds aangekomen. Tegen 10 uur hedenochtend werd een trein uit Roosendaal verwacht met 600 Belgische vluchtelingen, waarvan er 400 naar Scheveningen zouden doorrijden om ondergebracht te worden in het circusgebouw en in de barakken aan de Zuuraakstraat, terwijl de overige over verschillende gebouwen in de stad verdeeld zouden worden en ook in Rijswijk een aantal onderdak zou vinden. De politie, bijgestaan door de Haagsche burgenwacht, had te zorgen dat allen te bestemder plaatse kwamen. Tegen het tijdstip, dat de trein verwacht werd, was men druk bezig met het in gereedbrengen van versnaperingen voor de vluchtelingen. Per stoomtram gingen de voor de barakken bestemde naar Scheveningen, die voor het circus-gebouw gingen per trein, terwijl de in Den Haag onder te brengen Belgen met extra trams of reusachtige lastauto's werden vervoerd naar Elim van het Leger der Heils, het Bestedelingenhuis en naar de inrichtingen van het Tehuis voor Onbehuisden.

570

575 Alvorens ze vertrokken werden ze op het perron van brood met koffie of melk voorzien. Daar er meer mee waren gekomen dan verwacht werd, moest een aantal vluchtelingen in de coupé's blijven tot ook voor hen een onderdak was gevonden. De pl.m. 1000 vluchtelingen, die de gemeente op verzoek van de Regeering hier ter stede heeft ondergebracht, zijn, zooals we reeds meldden, opgenomen in verschillende inrichtingen

580

585 en localiteiten, zooals het Bestedelingenhuis, het Tehuis voor onbehuisden, het Doorgangshuis, het Leger des Heils, de barakken in de Westduinen en aan de Vuurbaakstraat en het Circus te Scheveningen. Met de verzorging en de dagelijksche leiding van zaken heeft zich op uitnoodiging van den Burgemeester een commissie belast, bestaande uit de dames Van Beusekom, Penn, Maury, Van Elzelingen en Pierson

590

en de heeren Penn, Lisman en Varenkamp. Zooals wij reeds meldden werden de opgenomen allen aan een onderzoek door den Geneeskundigen dienst onderworpen, nadat door de politie de identiteit voor zooveel mogelijk was vastgesteld. Tegen half elf kwam de enorm lange trein, bestaande uit ruim twintig wagens behalve een tweetal

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

595 goederenwaggonen, het station binnenrijden. De portieren bleven gesloten, totdat allen
waren ingedeeld, maar door de geopende portierramen werden door dames en heeren van
het Steuncomité en van het Comité voor vreemde vluchtelingen de gereedgehouden
versnaperingen aan de reizigers uitgedeeld. De voorraad was spoedig uitgeput, waarop,
ook door dames uit het publiek, nieuwe voorraad aan de stationsbuffetten werd
600 ingeslagen. De meesten der nu aangekomenen waren, naar ze vertelden, geen inwoners
van Antwerpen, maar naar deze stad gevlucht uit de dorpen in den omtrek en verder in
België gelegen bij het naderen van Duitsche troepen. Ze vertelden van den angst en de
ellende, die ze hadden uitgestaan en hoe de bommen over hun hoofden gierden, toen ze
in allerijl wegluchtten uit de gebombardeerde stad. Ook nu waren er, die met groote
605 stelligheid verzekerden, dat er behalve Engelsche ook Fransche troepen in Antwerpen
waren aangekomen. Spoedig na aankomst werden eenige der voorste waggons afgehaakt en
de daarin zittenden, ongeveer een 300-tal, vertrokken over de lijn van de Z. H. E. S.
naar het station Kurhaus te Scheveningen. Een 20-tal ging te voet naar de
stoomtramhalte aan het Huygenspark, om naar Rijswijk te vertrekken, waar dezen - 't
610 waren naar het uiterlijk te oordeelen nog de best gestelden onder de vluchtelingen -
tijdelijk onderdak worden gebracht. Een andere groep werd met extra-trams vervoerd
naar de Steijnlaan en naar de Laan, waar inrichtingen van het Tehuis voor onbehuisden
zijn, terwijl andere groepen in reusachtige lastauto's van Verwey & Lugard met
aanspanwagens naar "Elim" van het Leger des Heils of naar het bestedelingenhuis
615 werden vervoerd. Ongeveer honderd vertrokken met de Holl. Spoorstoomtram naar
Scheveningen, om daar in de barakken aan de Vuurbaakstraat te worden ondergebracht.
Alvorens ze vertrokken, kregen ze op het perron brood met koffie of melk en aan de
uitgangen stonden dames met tassen, gevuld met appels en peren, en deelden deze
aan de vluchtelingen uit. Het publiek op het Stationsplein bewaarde zijn kalmte,
620 blijkbaar begrijpend, dat het lot dezer menschen tetragisch was voor luidruchtig
sympathiebetoon. Aan den ingang van het station kwam een Belgische jongen, die hier
reeds eerder was aangekomen, vragen, of hij onder de vluchtelingen mocht zoeken naar
zijn moeder, die hij kwijt was geraakt. En enkele der vanochtend aangekomen vrouwen
liepen te schreien, omdat ze hun man misten en niet wisten waar hij was. Een lid van
het Steuncomité stelde de vrouwen echter gerust, verzekerende dat alle vluchtelingen
625 in Holland is registers worden ingeschreven en dat men zöo wal te weten zou komen,
waar de mannen waren. Een 600-tal vluchtelingen was verwacht, maar er bleken er veel
meer te zijn, dan waarop was gerekend. Dezen bleven dus voorloopig nog in de coupes,
totdat ook voor hen onderdak was gevonden. Dokters van den gemeentelijken
geneeskundigen dienst zijn des middags begonnen met alle vluchtelingen aan een
630 geneeskundig onderzoek te onderwerpen. Omstreeks 11 uur kwamen een 2 à 3 honderd dier
voor het Circusgebouw bestemde vluchtelingen aan het station der Zuid-Hollandsche
Electrische Spoorweg Mij. te Scheveningen aan. Daar waren aanwezig o. a. de heeren J.
D. Ruys Th. Azn. en mr. L. Polis, resp. president en secretaris van den raad van
beheer der Exploitatie Maatschappij Scheveningen. Ook daar waren uitgebreide
635 politiematregelen genomen. Onder leiding van den hoofdinspecteur Thonus, met behulp
van leden van der Haagsche burgerwacht, werd gezorgd voor het spoedig onderbrengen
dier ongelukkigen in het Circusgebouw. Alvorens daar binnen te gaan, werden door de
recherche nauwkeurig van allen de namen en voornamen opgenomen, waarna aan allen
dadelijk eten werd verstrekt. Het Circus te Scheveningen is door de Mij. Zeebad-
640 Scheveningen ingericht tot verblijfplaats voor 400 à 500 Belgische vluchtelingen.
Bedden, dekens en levensmiddelen waren reeds te voren gebracht, terwijl ds militaire
overheid voor stroo heeft gezorgd. Het tooneel is ingericht voor slaapplaats voor
mannen, terwijl de artistenkamers zullen dienst doen als slaapplaatsen voor vrouwen
en kinderen. Een groote menigte wachtte op het Gevers Deynootplein de komst van den
645 trein af.

Leiden.

Hoewel den vorigen avond reeds verwacht, kwam hier met den trein van 1.41
gistermiddag een 400-tal vluchtelingen uit Antwerpen aan. Het waren voor het
650 meerendeel totaal onbemiddelden en menschen van allerlei leeftijd. De meesten zagen
er zeer vermoeid uit. Zij hadden dan ook voor het meerendeel sinds Woensdag niet
geslapen. Wel was hun onderweg een gastvrij onderdak bereid, maar de emotie was voor
een verkwikkende slaap te groot geweest. In den tuin van Zomerzorg werden de menschen
gevoed en gelaafd. Hun werd brood met boter en kaas en koffie en melk verstrekt.
655 Eenige localiteiten, behalve Zomerzorg, de buiten-sociëteit "Amicitia", Muis Sacram,
het gebouw van den R.-K. Volksbond en de Graanbeurs werden voor herberging in
gereedheid gebracht. Na te zijn verkwikt en geneeskundig te zijn onderzocht, werden
ze in eenige dezer gebouwen geleid, waar hun een goed bereide maaltijd wachtte. Er
worden nog een driehonderd, onder wie eenige gewonden, verwacht, doch deze zijn nog

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

660 niet aangekomen. Onder de aangekomenen was ook een dame, die kort geleden een
operatie onderging en nu onwel was geworden. Zij werd in het Academisch Ziekenhuis
behandeld, om daarna de reis naar Amsterdam voort te zetten, waar zij ?e had. Eenige
zusters vóór Vogelenzang bestemd, leefden hier een tijdlang in het station. Van de
665 volgende zending zijn ook een vijftigtal voor Noordwijk bestemd. Het bedrag der
giften, bij de commissie voor dit doel ingekomen, is reeds vrij aanzienlijk. Ook
hebben verschillende ingezetenen zich bereid verklaard één of meer personen bij zich
in huis te nemen.

Arnhem.

670 Gistermiddag zijn per extra-trein uit Rosendaal 760 Belgische vluchtelingen
aangekomen, die Antwerpen in den nacht van Woensdag op Donderdag hadden verlaten,
toen de eerste bommen in de stad vielen. In een langen, droeven stoet trokken de
mannen, vrouwen en kinderen van het station in rijen van vier naar het gebouw Musis
Sacrum waar hun in de groote zaal een overvloedige maaltijd werd opgedischt. Langs
675 den geheelen weg stonden honderden belangstellenden, die hun deernis met de
ongelukkigen uitten, velen konden hun tranen niet weerhouden. Hedenavond werden de
vluchtelingen over verschillende gebouwen der stad verdeeld. Zij kregen onderdak in
de Buiten-Societeit, Huize Klarenbeek, Die Olde Munte, School 19, Stadhuisgebouw,
Menthenstraat enz.

Groningen.

680 Te 6 uur ongeveer is hier een extra-trein met Belgische vluchtelingen aangekomen. Te
tien à twaalf uur wordt een tweede extra-trein verwacht, zoodat Groningen de
eerstkomende dagen ongeveer 2000 Belgische vluchtelingen zal herbergen, 900 worden in
de rijwielfabriek Fongers, 500 in de dresseerschool in de tent op het Noorder
685 Sportterrein, 400 in stallen van twee paardenhandelaren, 200 in een gymnastieklokaal
ondergebracht. Bij de controle op het stationseplacement stonden doctoren eventueele
patiënten te onderkennen en af te zonderen. De leden van het Comité voor hulp aan
Belgische vluchtelingen, bijgestaan door een aantal dames, deden het mogelijke om de
ongelukkigen ter zijde te staan. Leden van de vrijwillige burgerwacht handhaafden met
690 de politie de orde, en geleidden de vluchtelingen naar hun logies, waar zij koffie en
brood ontvingen. De droeve stoet, waarin opmerkelijk veel slecht gekleede vrouwen en
zeer veel kinderen, ook zuigelingen, trok langs dichte menschenrijen naar de
verblijven. Diepe deernis wekte het geschrei der kinderen, jonge bleeke moeders met
een zuigeling aan de borst, ouden van dagen, de meesten torsend een bundeltje plunje;
695 enkelen in een kinderwagen al het hebben en houwen voortduwend. De ligging zou
hedennacht primitief moeten zijn, want het Comité is min of meer verrast. Heden
worden allen gevaccineerd, ze eten bij partijen van 400 in de "Harmonie". Aanstaaenden
Maandag hoopt men de meesten op verschillende plaatsen in de provincie onder dak te
brengen.

700

Vlissingen.

Gisteren zijn niet alleen met sleepbooten, maar ook met vrachtbooten duizenden
aangebracht. Ook vele gewonden en zieken.

Maastricht.

705 Men meldt ons uit Maastricht: Donderdagavond werd een extra-trein uit Roosendaal
verwacht, die eenige honderden vluchtelingen uit Antwerpen zou aanbrengen. Het
Steuncomité had reeds voor den noodigen voorraad brood gezorgd. Edoch, de trein kwam
niet. Aan het station hoorde ik, dat aan de tusschenstations vluchtelingen afgezet
710 waren, de laatsten te Weert, zoodat de trein niet verder ging.
In het vluchtoord aan den Parallelweg zijn nog ruim 300 uitgewekenen. Daar is echter
slechts ruimte is om 170 tegelijk te laten eten, moeten de anderen zoolang buiten op
de voorplaats vertoeven. Zoolang de temperatuur niet lager wordt, gaat dit nog. Maar
wordt het kouder, dan is dit ondoenlijk en zal men, als het aantal vluchtelingen niet
715 vermindert, naar eene andere gelegenheid moeten omzien. Morgen vergadert het comité,
zoodat we daarna zullen hooren, wat er besloten is. Nu reeds gaan een ?-tal mannen
slapen in de Herbonusschool.

Breda.

720 Heden vertrekt van uit Breda een extra-trein met vijftienhonderd vluchtelingen naar
Nijmegen en Arnhem. Vijfhonderd vluchtelingen vertrekken van Breda naar Terheijden,
honderd naar Capelle, vijftig naar Oosterhout. De stroom blijft aanhouden, doch allen
worden gehuisvest in openbare en particuliere gebouwen, terwijl auto's hen naar de
725 omliggende andere gemeenten vervoeren.

Roosendaal.

Onze bijzondere verslaggever seint uit Roosendaal: Het is een noodkreet, dien ik
thans slaak. Hulp en nog eens hulp is onafwijsbaar. Hoe hard ook alle comité's en
alle personen werken, er komt een eind aan hun krachten. Zoo juist sprak ik prof.
730 Burger uit Amsterdam, die namens het comité aldaar f2000 kwam brengen. Het is een
druppel op een gloeiende plaat. Het voorbeeld van Amsterdam zal ongetwijfeld gevolgd
worden; reeds is door verschillende gemeenten in gelijken geest gehandeld. Maar het
particulier initiatief vermag hier niet alles. De regeering zelf moet hulp,
735 oogenblikkelijke hulp verlenen. De wegen zijn nog bezaaid met daklozen, hongerenden
en dorstenden, allen vrouwen en kinderen. Zooeven trok weer op den grooten weg een
lange file voertuigen voorbij. De menschen zijn gistermorgen al uit Antwerpen
vertrokken, hebben gekampeerd in de open lucht, niets te eten gehad dan een paar
knollen van het land, niets te drinken dan een slok water. Eenige zieke menschen,
740 waarbij vrouwen liggen uitgestrekt te slapen. Het is een zielsroerend gezicht. Zoo is
de weg vol. Voertuigen, treinen moeten gestuurd worden naar hier om de menschen over
het land te verdeelen, voedsel moet toegestuurd worden. Want het is op het oogenblik
niet te overzien, of ook hier misschien niet binnen enkele uren de voorraad uitgeput
zal zijn. Aan het station is nog niets geen vermindering van de drukte te bespeuren.
745 De menschen liggen op hun beddegoed te slapen. In een grooten kring zit een dertigtal
nonnen haar rozekrans te bidden. Het gebouw van de oude suikerfabriek Java is
boordevol, in het gebouw van den Katholieken kring kan niemand meer binnen. Op het
oogenblik, dat ik daar was, zaten vele hongerigen daar bruine boonen met spek te
verslinden. Nu reeds komen tal van stakkers vragen, of zij ook dezen nacht weer op de
750 banken van de St. Anthonieskerk mogen slapen. Het meisjespensionnaat is ingericht
voor ziekenhuis. Daarheen worden de lijdenden vervoerd, want onder de vluchtelingen
bevinden zich vele zwaar zieken. Ook het gasthuis ligt vol. Een twintigtal gewonde
Belgische soldaten zijn eveneens hier aangekomen. Een meewarig gezicht was ook een
grote schare idiote kinderen, afkomstig uit een Antwerpsch gesticht; ze werden reeds
755 verschrikkelijk. Militairen doen wat zij kunnen om althans den honger van die
menschen te stillen. Maar nog eens, hulp, en directe regeeringshulp kan en mag niet
uitblijven.

Onze bijzondere verslaggever seint uit Roosendaal van gisteravond 11 uur: Wat ik
vreesde is geschied, hedenmiddag tegen 5 uur was de voorraad uitgeput. Niemand kon
760 meer geholpen worden. Voor de enorme massa hongerende menschen was iedere
hoeveelheid, die aangevoerd werd, gelijk een sneeuwbal in de zon. Ik weet niet
hoeveel duizenden brooden, door onze militairen aan boterhammen gesneden, rondgedeeld
werden. Na 5 uur had men alleen nog groote emmers water. Gelukkig was weer nieuwe
voorraad voedsel onderweg. Op het station, altijd nog dezelfde wanhoopstafereelen.
765 Daar sloeg plotseling voor me een jonge vrouw in een toeval met een smak tegen den
grond. In twee dagen had ze niet gegeten, dorst eerst niet te vragen en toen ze vroeg
– was er niet meer. De brancards vervoerden voortdurend zieke menschen en vooral ook
vrouwen, die een of twee dagen geleden moeder waren geworden. Eene was er, waar die
heugelijke gebeurtenis – klagelijk adjestief in deze omstandigheden – zich juist
770 Woensdagavond had afgespeeld. Onmiddellijk daarop was het bombardement begonnen en de
familie naar den kelder gevlucht. 24 uur had men daarna met de vrouw rondgezeuld
voordat ze te Esschen aankwam. Onder de kinderen werd een groot aantal aangetroffen,
die lijdende waren aan trachoom. Een twintigtal werd hier gehouden en ter verpleging
opgenomen. De gasthuizen geraken vol. Men weet haast geen raad meer. Terwijl ik in
775 het dorp hier en daar een kijkje neem ontmoet, ?? ik twee brancards met vrouwen van
84 en 92 jaar. De hospitaal soldaten loopen er al een uur mee rond eender een plaats
te kunnen vinden waar de oude stakkers het moede hoofd kunnen neerleggen. De brave
jongens, die al twee dagen van 's morgens vroeg tot diep in den nacht in de weer
zijn, weten geen raad meer. Ik ga mee en help plaats zoeken. We slagen in het gebouw
780 van den Katholieken Kring, waar Goddank nog twee rustbedden worden gevonden. Het is
half elf en een groote kudde menschen trekt van het gebouw naar het station, om met
den trein naar elders vervoerd te worden. Anderen zijn reeds ter ruste. Een oude
suikerfabriek, pakhuizen, alles is tot den nok bezet. In de kerken slapen de
afgematte menschen tusschen de banken. En steeds sjouwen er nog menschen door de
785 straten, hopen hier of daar een plaatsje te vinden. Maar er is niets te krijgen,
zelfs niet voor geld en goede woorden.

Esschen, 9 Oct. 12 u. 'sm.

De straten liggen vol met vluchtelingen, die, geheel onbereisd, uit vrees voor het
790 vreemde Holland verkiesen tot het laatste oogenblik in het eigen land te blijven.
Daardoor is hedenmorgen gebrek aan voedsel en onderkomen ontstaan. Er is absoluut

niets meer te eten in de stad. Dien duizenden wordt thans geraden naar Roosendaal te gaan, waar hun ten minste het eerste voedsel gegeven kan worden. Het praktische liefdewerk van Holland wordt ten laatste alom geapprecieerd en de dankbaarheid van de
795 weinige overgebleven beambten voor de Hollandsche ontvangst der vluchtelingen is uitbundig.

Esschen, 9 Oct. 12.30. Twee locomotieven met vrijwilligers-personeel op den kolenwagen trekken zuidwaarts om te trachten uit eenige wagons levensmiddelen te redden, daar hier gebrek heerscht. België zendt zooveel mogelijk materieel naar
800 Holland voor geval van Duitsche occupatie.

In Amsterdam.

Een lange, ellendige, droeve stoet trekt langs het Damrak. Eerst tuft een der vrachtwagens van de Gemeentetram langs. Groote pakken liggen er op gestapeld: spreien
805 en lakens en kussensloopen, en groote wollen doeken; city-bags en een enkel klein, leeren koffertje, alle inhoudende, wat de voortgedreven Antwerpenaren aan have en goed hebben kunnen redden toen ze voortvluchtten uit de brandende stad. T?in dan komen, achter den vrachtwagen, de droevige figuren van hen, die in Amsterdam aankwamen, nadat ze een tocht vol moeite en onvergelijkbare zorgen achter zich
810 hadden.

Amsterdam!

Dat is voor velen voor allen een woord met gulden klank; het voorloopig einde van al de ellende, de schreiende wanhoop. Als ze zoo achter elkander voortloopen in langen stoet, want de trein van één uur bracht via Boxtel en Utrecht weer eenige honderden
815 vluchtelingen hier aan, krijgt men een overzicht van deze opgejaagde Belgen. Daar zijn er onder (en het zijn de meesten), wien de oorlogsrampen troffen na veel vroegere ellende; die nu werden verdreven van huis, gedoemd tot trekken en zwerven en wonen in den vreemde. Voor hoe lang? Wie zal het zeggen! Doch hen helpt niet zelden de groote dosis aanpassingsvermogen, aan alle omstandigheden. Zij immers kennen de slagen van het noodlot van zoo héél nabij, al werden ze ook nimmer zóó heftig
820 gestrie?d als nu. Maar er zijn ook anderen, beter gesitueerden; er zijn ook mannen en vrouwen uit, den beschaafden stand; onderwijzeressen en onderwijzers, moeders en vaders uit burgergezinnen, wien het maatschappelijk goed ging en die nu met den grooten stroom naar ons land kwamen vluchten. Menschen, die de, langzaam en met
825 uiterste moeite bijeengegaarde bezittingen moesten verlaten; die een hoed met veeren, een fluweelen mantel en wat contanten konden redden. Schreiend, verlieten ze den trein met het bundeltje, dat nog hun eigendom bleef; schreiend gaan ze in optocht mee en als hun in de gastvrije Effectenbeurs koffie en melk wordt geschonken en brood gereikt, dan aanvaarden ze snikkend die liefdegaven. Daar, in de Beurs, worden ze op
830 hun gemak gezet; wordt hun verteld door die maar onvermoeid doorwerkende jongelui van den Bond van Orde, dat hier, in Amsterdam, voor hen allen gezorgd zal worden; óók voor de vrouwen en natuurlijk, in de eerste plaats voor de kinderen. Dat stelt ze gerust; nu weten ze, dat ze niet vergeefs naar de Hollandsche grens liepen; niet vruchteloos naar gastvrij Nederland kwamen. En het snikken vermindert, de kalmte
835 keert, althans tijdelijk, terug en ze gaan vertellen van die vreeselijke, schier onbeschrijfelijke gruwelen; ze komen langzaam weer op verhaal en zijn in staat hun zuigelingen te sussen en kalm af te wachten, tot hun wordt meegedeeld of zij in het Zeemanshuis of aan de Keizersgracht gastvrijheid zullen gaan genieten. Wij spraken een familie, bestaande uit vier zusters, een broer, een schoonzuster en een vader. Er
840 waren onderwijzers en onderwijzeressen bij, die eerst op het laatste oogenblik mochten vertrekken, om aan arme menschen en gewonden nog zoo lang mogelijk hulp te kunnen bieden. Terwijl alle inwoners 's middags om 3 uur de stad moesten verlaten, vertrokken zij eerst 's avonds om half acht. Dat was gisteravond. Allerwege stonden huizen in brand. In Berchem is alles plat gebrand. De huizen in de Boudewijnstraat
845 brandden. Ook stond het Paleis van Justitie in brand, evenals de gasfabriek, die door een bom werd getroffen. De kathedraal stond, toen deze vluchtelingen Antwerpen verlieten, in een rookwolk. Of ze in brand stond, konden ze ons niet bevestigen. De vuurwerkschool was eveneens in een rookwolk gehuld. En tal van huizen aan dien kant brandden plat. Een lange, lange rij vluchtelingen verliet het geteisterde Antwerpen.
850 En zóó lang was de droeve stoet, dat ze tot aan het eind van den gezichtseinder reikte. De wegen, die de vluchtelingen langs gingen, waren door de vuurzeeën geheel verlicht. Zóó hel was die vuurgloed, dat tot op kilometers afstand de wegen verlicht waren. 't Was prachtig weder gisteravond, maar tot in Holland hing een wolk in de lucht, die alles verduisterde. Boven Antwerpen zag men slechts een dikke rookkolom
855 opstijgen. En dan dat eeuwige bombardement, dat 's nachts om twaalf uur begonnen was en waaraan maar geen einde kwam! Tot in Roosendaal kon men het bombardement hooren. Deze vluchtelingen verhaalden ons nog hoe, terwijl zij vluchtten, een "Taube"

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

shrapnells op de menigte wierp, wat het volk begrijpelijkerwijs zeer zenuwachtig maakte. Zij vertelden ons ook, dat er in de Nationalestraat 70 menschen het leven verloren hebben; dat een brug sprong, waarover de weeskinderen liepen en dat ongeveer de helft der kinderen verdrong, omdat nu eenmaal redden tot de onmogelijkheden behoorde; dat het Stuivenberggasthuis, waarin 180 gekwetsten lagen, vernield werd; en hoe er vele gekwetsten waren, die niet meer geholpen konden worden... En een jong meisje, dat met haar zusters op een atelier had gewerkt en nu, met de broers, naar hier was gekomen, vertelde met zwaar behuilde oogen van dien verschrikkelijken nacht, dien ze nooit, nooit zou vergeten. "We lagen in den kelder, eergisteravond, in dekens gewikkeld, vlak bij elkander. Tegen twaalf uur begon het bombardement en zóó verschrikkelijk was het dreunen der aarde en het trillen der huizen, dat we het uitgilden van ontzetting en ieder oogenblik verwachtten, dat het huis in puin zou worden geschoten en wij onder de steenenmassa den verstikkingsdood zouden sterven. Zóó hebben we gelegen, totdat het langzaam begon te schemeren, te dagen. Toen zagen we, tot onze verrassing, dat de geheele straat, de gansche wijk ?oog stond. Verderop brandde de stad, laaiden de vlammen, sloegen de rookkolommen neer; stegen vonkenzeeën op. Toen zijn we uit den kelder gekropen en we hebben ons huis verlaten. Granaten gierden over de stad, ontploffingsgekraak steeg op, telkens weer, met bijna geen tusschenpoozen en zoo zijn we voortgeslopen langs den kant, omdat de projectielen meestal in het midden der straat neervielen en uiteenspatten. Als we een straat moesten oversteken, ?rongen we oopen, vóórdat we het durfden wagen, naar den overkant te vliegen. En toen, nadat Antwerpen achter ons lag, zijn we voortgelopen tot Capellen. Daar kregen we een trein naar Esschen. Een andere groep vluchtelingen deelde ons mede, dat zij gistermiddag half twaalf Antwerpen verlieten. Het bombardement begon ruim 10 uur 's avonds en duurde den geheelen nacht door gedurende welken tijd zij in den kelder verbleven. 's Middagsom één uur moesten alle inwoners de stad verlaten hebben. Tusschen de bommen door moesten zij vluchten. Twee der vluchtelingen, die wij spraken, werden tijdens hun vlucht bijna door shrapnells getroffen. Vlak vóór en achter hen vielen de shrapnells neer en bij het eerste schot vlogen twee huizen in de onmiddellijke nabijheid in brand. Ook zagen zij in hun buurt een bom neerkomen op een gebouw, dat als militair hospitaal was ingericht. De bom ontplofte. Van de kathedraal zou een stuk verbrijzeld zijn. Het Zuid - een wijk in Antwerpen - stond in vlammen. Ook de Zuid-Statie werd door brand vernield. - Twee petroleumtanks stonden eveneens in brand. Toen deze vluchtelingen Antwerpen verlieten, werd alleen op het Zuid en Berchem geschoten. Zij worden in een kolenschip uit Antwerpen vervoerd naar Kruiningen, waar ook het bombardement vernomen werd. Een grief hadden zij, n.l. dat de Belgische schipper, die hen in de kolenboot verroerde, zich niet ontzag om voor één plaats in zijn boot, die gesleept werd, soms 50 francs van de in nood verkeerende vluchtelingen te vorderen. De trein, waarmede deze vluchtelingen hier aankwamen, bevatte ongeveer 1600 personen, van wie er velen elders uitstapten. In Amsterdam kwam daarvan 194 vluchtelingen aan, en wij hebben een woord van bewondering uit te spreken voor de vlugge en zakelijke wijze, waarop de Bond van Orde de geteisterde bevolking een onderkomen wist te verschaffen. Treffend is het te zien hoe het publiek aan de kinderen van de vluchtelingen, die in de diamantslijperij der firma Asscher aan de Tolstraat zijn opgenomen, speelgoed en versnaperingen komt brengen. De kinderen zijn daar natuurlijk zeer mee ingenomen en de ouders zijn er zeer dankbaar voor, gelijk ze herhaaldelijk verzekeren. Niet minder aandoenlijk was het tafereel, dat heden aan dezelfde fabriek viel waar te nemen. Een troep muzikanten kwam en speelde het Belgische volkslied. Geen Belg die toen zijn tranen niet den vrijen loop liet. Een héél treffend moment gistermiddag, omstreeks vijf uur. In de marmere Effectenbeurs komen, in haar frisch-bonte japonnetjes een aantal Roode-Kruisverpleegsters binnen en daarachter eenige vrouwen. En ieder van haar droeg in een kleine wollen deken een héél, heel klein bundeltje op den arm, zoo'n nietig pakje - licht als een veer. Toen de vrouwen hadden plaats genomen en de warme dekens waren teruggeslagen, kwam uit elk pakje een peuterig, wasbleek gezichtje te voorschijn, het poppengezichtje van een zuigeling. Al die kleine kindertjes waren meegenomen uit het brandende ziekenhuis in Antwerpen en ze hadden de groote reis doorstaan. De namen der kleine vluchtelingen kende men niet. Nu landen ze op den schoot der vrouwen en per auto werd uit het Binnengasthuis melk gehaald voor de zieke stakkerds, zuigelingenmelk, omdat ze volle melk niet kunnen verdragen. Wethouder Jitta liep door de groote ruimte en hij liet met teedere dokterszorgen den heeren aanzeggen, dat ze met hun rookende sigaren uit de buurt van die allerkleinsten moesten blijven; en hij bekeek de kindertjes en vertelde den zusters en den vrouwen, dat rust hier van alles het noodigste was. Twee couveuce-kindertjes waren er bij en ze werden allen met den meesten spoed naar het Kinderziekenhuis vervoerd. Die komst en het vertrek van de jonge wereldburgers bracht een traan in het oog van veel vrouwen, die aanwezig waren.

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

925 En met dienzelfden trein van half zes waren ook een paar kloosterzusters meegekomen, Eransch-sprekende vrouwen, die slechts noode waren weggevlucht, omdat kloosterzusters op haar post blijven tot het aller-allerlaatste moment. Dat hadden ook zij gedaan in haar groot huis onder den rook van Antwerpen. Maar toen de kogels suïden en de granaten gierden, toen hadden zij door de groote poort van het sombere, strenge gebouw haar klooster verlaten – waren ze meegegaan met den breeden stroom, 930 voortgejaagd naar de grenzen en verder, verder steeds. Hier, aan de Stadhouderskade, in het huis der Franciscaner zusters, vonden ze rust, voor 't eerst na dagen van ellende en spanning, En toen gisteravond om negen uur die groote stroom van vier-en-twintig-honderd weggevluchten, die door hagen van meer dan tiendubbele rijen belangstellenden het Damrak langs trokken naar de Effectenbeurs 10, dat veelzeggend 935 zwijgen van die kijkende Amsterdammers, die maar niets te zeggen wisten bij het aanschouwen van zooveel nameloos wee. Die daar maar stonden langs den kant, toen de wanhoopsschare langs trok en die op geen andere wijze aan hun medeleven en medevoelen uiting konden geven en dan door zwijgen en stil snikken. Het duurde lang, héél lang vóórdat die paar duizend Antwerpenaren binnen waren. Hoog stapelden zich naast de 940 geel-marmeren zuilen de pakken op en de vermoeide kleuters, kleine hummels van drie jaar en ouder gingen er op zitten, De pas gekregen boterhammen smakelijk kauwend, in het andere knuistje een brok chocolade. De wethouders Jitta, De Vries en Vliegen bleven den ganschen avond in het gebouw en behalve eenige Gemeenteraadsleden, die door hun tegenwoordigheid blijk gaven van belangstelling in het lot der 945 vluchtelingen, zagen wij ook een aantal bekende stadgenooten, van wie de meesten hun huis gastvrij openstelden voor of meer, zelfs tot vijf-en-twintig Belgen. Ook wethouder Jitta nam eenige vluchtelingen voor zijn rekening. We merkten voorts nog op de heeren Jonker, Dekkers, vice-consul van België; Stuart, voorzitter van het Belgische comité, on Van Putten, onder-directeur der Gemeentetram. Het roozemoezig 950 geschuifel van die honderden en honderden vluchtelingen verminderde allengs. Want voortdurend onafgebroken werkten de Bond van Orde-mannen, sturende ieder naar de plaats in de marmeren zaal, waar hij moest blijven wachten, tot straks werd opgetrokken naar een der vele verblijfplaatsen in de stad: De diamantslijperij van Asscher, Odéon, De IJclub, Artis, de school der Waalsche Diaconie, het Blinden 955 Instituut, 't Zeemanshuis, het gebouw Concordia (Weesperplein), het Ned. Isr. Meisjes Weeshuis en zooveel andere lokalen, gebouwen en particuliere woningen, dat heel de schare spoedig was gedistribueerd. In de Beurs nog vernamen de Antwerpenaren, dat de Scheldestad gevallen was. Een paar vrouwen barstten in snikken uit. "Maar nu worden geen bommen meer gegooid," troostte haar man. "Ja, da's waar," zei de jonge vrouw, 960 "en kunnen we dan morgen teruggaan en krijgen we ons huis en al de verlaten meubels terug?" Haar man wist echter hierop geen antwoord te geven. Toen temidden van al die gaande en komende menschen liet de wethouder van Armwezen van den Geneeskundigen dienst de automobiel ontbieden: een der vrouwen kon elk oogenblik moeder worden en voorzichtig werd zij weggereden naar het ziekenhuis, waar rust en hulp haar wachtten. 965 Ook een drietal zieke kindertjes werden in het gasthuis opgenomen. Er was er een bij, een stumperdje van drie maanden, dat door de uitputting in zorgwekkenden toestand verkeerde, doch dat men in de couveuse in het Wilhelminagasthuis hoopte weer op te knappen.

De verhalen van deze vluchtelingen waren geen uieuwe. Zij allen hadden de stad eergister in de morgenuren verlaten; uren aan uren hadden ze geloopt, bepakt en bezakt en toen, minder of meer dicht bij of over de grens waren ze naar het gastvrij Amsterdam gespoord. Naar de IJkade. IJkade! IJkade; werd met stentorstem geroepen door de groote zaal en geleidelijk verzamelden zich de mannen, vrouwen en kinderen, die in een der loodsen van de Maatschappij "Nederland" een onderdak zouden vinden. Een 975 gebrekkig oud vrouwtje was er bij, dat gesteund dóór vriendelijke helpers, meestrompelde naar buiten. Voortdurend schreide zij. Voor haar stond een auto klaar, waarin ook een vrouw met een klein kindje plaats kregen. En achter die auto, die langzaam reed, kwam de stoet der vluchtelingen, de pakken op den schouder, een droeve stoet. Het ging naar een motorboot van de "Nederland", die gereed lag aan een der 980 steigers van het Damrak. En weldra voer de boot weg, aan boord waarvan zich de heer Den Tex een der directeurs van de stoomvaartmaatschappij "Nederland" bevond. Over het donkere stille IJwater, waarin de lichten van den wal en de schepen weerkaatsten, gleed de boot. Op den achtersteven teekenden zich de silhouetten af van twee Belgische vluchtelingen, jonge mannen, die het bombardement van Antwerpen hadden meegemaakt en vertelden van een bom, die gevallen was op drie leege kermiswagens... 985 Vriendelijk straalde op de IJkade het electrisch licht naar buiten van een der groote loodsen aan de Noordzijde der IJkade, waar plaats gemaakt was voor duizend vluchtelingen. Een gemeenteloods in de nabijheid was eveneens voor de vluchtelingen gereserveerd. Daar zouden er een zeventhonderd kunnen worden gehuisvest. Een groote

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

990 zolder van de loods was van heele rijen legersteden voorzien: bossen stroo met een
wollen deken en een reservedeken er opgevouwen bij. Het zag er keurig en proper uit
en ds lichte kleur van het beton en de gloeidampjes gaven aan het geheel een
vriendelijk aanzien. Met krijt werd inderhaast – geen overbodige waarschuwing – het
995 verbod van rooken in het Nederlandsen en het Fransch uitgevaardigd. Nieuwe groepen
vluchtelingen werden nog tot heel laat overgebracht naar de IJkade, omstuw door
medelijdende nieuwsgierigen.

Nieuwe vluchtelingen.

Toen wij tegen middernacht weder in de Effectenbeurs was daar alles in in volle
actie, want nieuwe vluchtelingen waren met latere treinen aangekomen. Weer zaten ze
1000 er bijeen om hun bagage, genoten van het eten en drinken, dat veel vriendelijke
handen hun deden toekomen. Soldaten en matrozen weerden zich weer even kranig als de
Bond van Orde en het Comité voor Huisvesting. Als er dan weer zulk een nieuwe groep
binnenkwam was het een treffend gezicht een kindje van een der vluchtelingen op den
arm te zien van een stoeren matroos. Men had inderhaast vergunning weten te krijgen
1005 voor een straatcollecte in de omgeving van dé Effectenbeurs, waar het heel den avond
zwart stond van belangstellenden. En terwijl daarbuiten, de collecte nog aan den gang
was, kon men ons binnen reeds vertellen, dat er al ongeveer tweehonderd vijftig
gulden was ingezameld. Te kwart over twaalf kwam het bericht, dat een trein met 1500
vluchtelingen aan het Centraalstation verwacht werd. En onmiddellijk snelden
1010 soldaten, matrozen, Bond van Ordemannen, comitéleden voor de huisvesting en
padvinders naar buiten en snorden op vrachtauto's naar het Centraalstation. Maar het
bleek dat de trein hedennacht niet meer zou komen.

De vraag is gerezen, welke de bemoeiingen van de politie zijn ten aanzien van de
Belgische vluchtelingen die hier aankomen.

1015 Wij kunnen daaromtrent van bevoegde zijde het volgende mededeelen: Door de
welwillendheid der spoorwegdirecties is goedgevonden, dat alle treinen, die aankomen
aan het station Weesperpoort en vluchtelingen vervoeren, zullen doorrijden naar het
Centraalstation. Van daar uit worden de Belgische vluchtelingen gebracht naar de
Effectenbeurs, waar de registratie door de politie plaats vindt. Deze registratie
1020 bestaat in hoofdzaak uit het noteeren der namen, ten einde bij navraag naar vermiste
bloedverwanten inlichtingen te kunnen geven. Zooveel mogelijk wordt ook nagegaan of
de vreemdelingen middelen van bestaan hebben. Voorloopig worden de vluchtelingen dan
in groote groepen over de stad gedistribueerd. Dit geschiedt, om hen niet uit het oog
te verliezen. Het streven is om de vluchtelingen, wanneer zij zich hier wat hersteld
1025 hebben van de vermoeienissen en ontberingen, buiten de stelling van Amsterdam te
brengen.

Laatste Berichten.

Nederland, te hulp!

1030 Prof. H. Burger seint ons uit Roosendaal van gisteravond:
Namens het Comité tot steun van de Belgische en andere slachtoffers bezocht ik heden
Roosendaal en Bergen op Zoom. Te Roosendaal de reusachtige perrons gevuld met
vluchtelingen. Daartusschen vele soldaten, die brood en water ronddeelden en de
ongelukkigen vriendelijk voorthielpen. Af en toe, zij het ook nog veel te weinig,
1035 vertrekken lange treinen met Belgen in verschillende richtingen. Er is een
Plaatselijk Comité, dat voortreffelijk werk doet, en een ?irachtelijk samenwerkt met
den heer Bos, onze vertegenwoordiger, en met het pas gevormde Provinciaal Comité. De
heer Laan, de familie Van Gilse mogen met name worden genoemd, maar ook elk ander
Roosendaler doet zijn plicht. En het plaatsje is propvol.

1040 De groote treinen, die gisteren en heden naar het Noorden vertrokken, werden op
uiterst ordelijke wijze gevuld. Het Comité werd daarbij door de militairen uitstekend
geholpen. Op den weg tusschen Roosendaal en Bergen op Zoom talrijke vluchtende
families op allerlei soort van voertuigen. In Bergen op Zoom is de toestand in één
woord verschrikkelijk. Terwijl in Roosendaal orde heerscht, en men ondanks de
1045 geweldige drukte volle treinen ziet weggrijden, is de toestand daar onhoudbaar. Het
wordt steeds erger. Alle openbare gebouwen zijn tjokvol. Langs alle straten en wegen
zitten de vluchtelingen met hun schamele have in dichte rijen op den grond. Hun
aantal te schatten is niet mogelijk. Maar het moeten er tienduizenden zijn! En hun
aantal neemt, daar er zoo goed als geen treinen vertrekken, steeds toe.

1050 Hier zullen dezen nacht en, naar ik vrees nog meer nachten, tallooze en tallooze
mensen slapen onder den blooten hemel. Schamel, uitgehongerd volk. Want het zijn de
allerarmsten, die geen voertuig konden krijgen en te voet hierheen zijn gekomen. Zoo
is het op alle wegen rondom Bergen op Zoom, zoo is het ook op den weg tusschen ? en
Roosendaal, waar eveneens duizenden kampeeren op den kouden grond. Goddank dat het
1055 niet regent en sneeuwt. Maar thans ook is het lot van deze duizenden in den kouden

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

nacht meer dan verschrikkelijk. Ik kan niet trachten dit leed te beschrijven: wie het heeft bijgewoond raakt zijn levensdagen deze nachtmerrie niet meer kwijt... Maar met aandrang roep ik mijn landgenooten toe, dat hier dingen gebeuren, vreeselijker dan iemand in den lande zich kan verbeelden, en dat snelle hulp, hulp op groote schaal, een dringende eisch is. Wat er al kan worden gedaan, waag ik niet te zeggen; maar twee dingen zijn vóór alles noodig: le treinen om zooveel mogelijk deze rampzaligen weg te voeren; 2e hulp ter plaatse.

1060

1o. Van Bergen op Zoom vertrekken om zoo te zeggen geen treinen. Ik ben overtuigd dat de Staatsspoor doet wat zij kan, want waar in gewone tijden er op deze lijnen treinen van zeven voertuigen rijden, gaan er thans van Roosendaal naar het Noorden treinen van wel dertig voertuigen, voor een deel, het is waar, met Belgisch materieel. Wat ik thans te Bergen op Zoom zag, heeft mij duidelijk gemaakt, dat zelfs zes treinen, die elk duizend menschen wegvoeren, nog geen ruchtbare ontlasting zullen aanbrengen. Het zou grof onrecht zijn, niet dankbaar te gewagen van wat de Bergen-op-Zoomsche burgerij doet. Haar damescomité (de dames Van Heyst, Van der Meulen, Bakhoven, Verlinden en vele anderen) weert zich dapper. Aan geldmiddelen hebben het tot nog toe haar medeburgers het niet laten ontbreken. Evenwel, een begrijpelijke neerslachtigheid is over hen gekomen, nu zij het grootste leed niet kunnen beheerschen, en het met den dag zien toenemen, in stede van verminderen. Hedenmiddag was in heel de stad geen stukje brood te krijgen. En daarbuiten liggen die duizenden en duizenden, vrouwen, kinderen, zuigelingen in den kouden herfstnacht. Geloof mij, er zullen verscheidenen ellendig omkomen op den gastvrijen Neerlandschen bodem. Regelmatige wegvoering van vluchtelingen, zooveel dan mogelijk is, moet boven aan staan op het programma. Waarheen? Mij dunkt naar alle grootere plaatzen in ons land, onverschillig of zij al of niet haar hulp hebben aangeboden. In de kleinere steden moeten honderdtallen, in de grootere duizenden worden geplaatst. Dat moet, en dat kan. Gisteren het ik in Amsterdam kunnen zien, hoe een leegstaand huis aan de Keizersgracht in één dag is ingericht tot een uitnemend nachtverblijf voor 150 vluchtelingen. Electriche licht-installatie, keukeninrichting, warm avondmaal, ligging, dekens, wasch, alles was in orde. En dit alles op één enkele aanvraag langs de huizen in de buurt, geschonken in overvloed: zóó was het overal. En zoo moet het overal. Op ons volk rust de dure plicht de verjaagde Belgen te voeden en te kleeden. Niet alleen een plicht der barmhartigheid, maar ook wijl onze kleine nabuur met een bewonderenswaardige zelfverloochening den strijd voor het recht heeft aangeboden tegen het geweld van den sterkere. Voor alle neutrale landen heeft België zich opgeofferd en zich aldus in de geschiedenis onvergankelijke roem verzekerd. Wij zijn de eersten om door daden blijk te geven van onzen dank; want het in België vergoten bloed zal niet zonder loon blijven.

1080

2o. Hulp ter plaatse is mede dringend, dringend noodig. Daar moeten automobielen werden gezonden langs de groote en kleine wegen, die van België naar de streek van Roosendaal en Bergen op Zoom voeren. Zij moeten voedsel brengen, dat zonder verdere voorbereiding ter plaatse kan worden gebruikt. Zij moeten dekens vervoeren bij duizendtallen. En eindelijk moeten zij zieken en gebrekkigen ophalen van de wegen en uit de bosschen, en brengen in de ziekenhuizen, die thans in ons land in zoo groot getal bestaan en naar werk smachten. Want waarlijk, ook door dit doel is het Roode Kruis bestemd. De nood nijpt. Bij alle hartelijke deelneming, reeds thans bewezen, wane toch niemand dat Nederland zijn plicht al vervuld heeft.

1085

1090

1095

1100

1105

1110

1115

Uit Roosendaal seint een onzer bijzondere berichtgevers nog, d.d. 9 Oct. 11 uur 's avonds: Van verschillende zijden wordt medegedeeld, dat de stad Antwerpen hedenmiddag aan de Duitschers is overgegeven. Het is echter onmogelijk de juistheid van de tijding te controleeren. Een feit is het, dat sedert Vrijdagmorgen het vuren heeft opgehouden. Enkele vluchtelingen deelen mede, dat de Duitschers reeds zuidoostelijk van Capellen gezien zijn. Daarmede zou dan getracht worden een omtrekkende beweging uit te voeren en het leger in te sluiten. Heden avond passeerde hier een trein met 600 Belgische soldaten, die bij Putten de grens waren overgetrokken en daar werden ontwapend. Onder geleide van landweermannen werden ze naar het Noorden vervoerd. Ook eren twintigtal gewonden kwamen aan en werden in het gasthuis opgenomen.

Geïnterneerden.

1115 Te Middelburg zijn aangebracht 2 Belgische officieren en 120 man, die bij Clinge de grens overkwamen.

Gedwongen koers voor Duitsch geld In België.

1120 De Gouverneur-Generaal van het door Duitschland bezette gedeelte van het Belgisch grondgebied heeft bepaald dat Duitsch geld aldaar voor de nominale waarde moet worden aangenomen.

Werkloosheid in Engeland.

1125 In de bouwvakken, constructiefabrieken, machine- en rijtuigfabrieken en de
scheepsbouwindustrie bedroeg het percentage werklozen op 2 October, die in deze
industrieën tegen werkloosheid zijn verzekerd, 5.1 tegen 5.4 voor een week en 6.3
voor een maand. Deze cijfers hebben betrekking op geheel Groot Britannië. Wat de
andere bedrijven betreft, bedroeg het aantal werklozen, volgens de registers der
arbeidsbeurzen, op 2 October 64,915 tegen 66,954 een week geleden.

1130

Rijstoogst in Japan.

1135 Volgens een bericht van "The Japan Ohronicle" van medio Augustus waren de
vooruitzichten voor den rijstoogst in Japan gunstig. Verleden jaar werd de oogst
geraamd op 52.786.000 koku en wanneer zich thans geen ongunstige omstandigheden
voordoen, verwacht men, dat de oogst dit jaar ongeveer 55.000.000 koku zal opleveren.

Economische toestand in Rumenië verband met den oorlog.

1140 Asp. Vice-Consul De Decker te Boekarest meldt aan "Handelsberichten": De export uit
Rumenië van petroleumresidu (liquid fuel) is met ingang van 1 September l.l.
verboden; de export van ruwe olie, petroleum (kerosene) gasolie en ?jen zijn echter
vrij gelaten.

1145 De Rumeensche spoorwegen hebben al, naar schrijver dezes verneemt, gebrek aan
steenkolen, zoodat men de residu-voorraden en residuproducten in het land wil
behouden. De groote petroleummaatschappijen, die gedurende de eerste weken sedert het
begin van den Europeeschen oorlog haar bedrijf tot het uiterste beperkten, hebben,
nadat zij belangrijke bedragen hadden geïncasseerd, de werkzaamheden op de terreinen
zoowel als in de raffinaderijen weder vrij geregeldhervat; het boorbedrijf lijdt
echter onder het gebrek aan werkkrachten, ten gevolge van de gedeeltelijke
1150 mobilisatie van het leger. Bij vele kleinere combinaties ligt echter het werk geheel
stil door gebrek aan geld, daar geene remises uit het buitenland worden ontvangen. De
tarwe- en rogge-oogst schijnt beneden het gemiddelde gebleven te zijn; ook de
1155 qualiteit staat bij andere jaren ten achter. Van den maïs-oogst heeft men echter de
gunstigste verpachtingen. Zooals reeds werd gemeld, is de export van granen (fourages
uitgezonderd) geoorloofd. Men zoude die producten van Rumenië naar neutrale landen
per spoor (eventueel ook naar Hongarije en Rusland) kunnen exporteeren, doch er
heerscht groot gebrek aan spoorweg-wagons. Verder is het rollend materieel der
spoorwegen door de voortdurende troepentransporten in den kortsten tijd sterk in
1160 beslag genomen geweest. Er wordt hier tegen St. Dumitro (26 October/8 November), de
datum, waarop de huren en pachten moeten worden betaald, eene hevige financieele
crisis verwacht, indien niet vóór dien tijd het gedeelte van den oogst, dat voor
export beschikbaar is, zal kunnen worden uitgevoerd. De "Banque Nationale" steunt de
groote banken door kredieten à 7 pCt. per jaar, terwijl deze aan hare cliënten 9 à 10
1165 pCt. per jaar in rekening brengen. Een moratorium is tot op het oogenblik niet
afgekondigd. Rumenië bevindt zich niet in oorlogstoestand en de afkondiging van een
moratorium zou onder deze omstandigheden het land in discrediet brengen.

1170 De drang naar een moratorium gaat uit van ? kooplieden in de provincie, doch de
handel aldaar is geheel verschillend van dien in de hoofdstad. In Boekarest hebben
alle belangrijke bankinstellingen hare hoofdzetels en door de kooplieden aldaar zijn
gemakkelijker kredieten te krijgen dan in de provincie, waar kleinere banken werken,
die zelf door haar minder belangrijk kapitaal en door het plotseling terugvragen van
1175 deposito's is moeilijkheden geraken en van hare cliënten 16-20 pCt. interest
verlangen. De handel ligt nagenoeg geheel stil; van het buitenland zijn sedert het
uitbreken van den oorlog slechts die zendingen aangekomen, die bij het begin van den
oorlog bij de buitenlandsche grensstations zijn blijven liggen. Aan verschillende
artikelen zal dan ook spoedig gebrek komen, indien de omstandigheden den aanvoer uit
het buitenland niet veroorlooven.

1180 De "Service Maritime Roumain" heeft hare vaarten op Rotterdam gestaakt. Daar de S. M.
R. eene Staatslijn is en de houding van Rumenië elk oogenblik kan veranderen, zouden
hare booten, indien de dienst gehandhaafd bleef, aan het gevaar blootgesteld zijn in
beslag te worden genomen. De geregelde dienst zal misschien weer worden opgenomen,
1185 zoodra er in den algemeenen toestand meer klaarheid is gekomen en de vaart door het
Kanaal met minder gevaar kan geschieden.

Financieele en economische toestand in Canada.

1190 Als een bewijs van den moeilijken financieelen toestand, welke in Canada, ver van het
tooneel van den Europeeschen oorlog, bestaat, meldt vice-consul Montijn te Winnipeg
aan Handelsberichten, dat, terwijl onder gewone omstandigheden Amerikaansch bankpapier
1195 daar zonder verlies in betaling kan worden gegeven en wissels betaalbaar in de
Vereenigde Staten van Amerika zonder koersverschil verhandelbaar zijn, thans van deze
bankbiljetten en van deze wissels eene korting van 2 à 2? pCt. wordt geheven. De
reden hiervan is – naar de te Winnipeg verschijnende "Manitoba Free Press" opmerkt –
1200 dat Amerika weigert betalingen in goud te doen geschieden. Zichtwissels, op het
vasteland van Europa getrokken, zjjn thans onverhandelbaar. De koers van zichtwiseels
op Londen, in gewone tijden \$ 4.80, is thans ruim \$ 5.

1200 De berichten over den te verwachten uitslag van den oogst, welke niet geheel
gelijkluidend zijn, wijzen er op, dat de opbrengst over het geheel, ook wat tarwe
betreft, beneden het gemiddelde zal blijven. De opbrengst van den aanplant van haver,
gerst en vlas zal teleurstellend zijn. In het zuidwesten van de provincie
1205 Saskatchewan is de oogst door droogte geheel mislukt. In het westen van Canada, waar
de landbouw de hoofdtak van bedrijf is, bestaat er een zeer nauw verband tusschen de
resultaten van het landbouwbedrijf en die van andere ondernemingen, als bijvoorbeeld
bankinstellingen, spoorwegmaatschappijen, bouwondernemingen en den handel in
1210 onroerende goederen. De vooruitzichten voor alle deze zijn niet gunstig en er
heerscht hier eene slapte in zaken, waarvan de kenteekenen zeer duidelijk
waarneembaar zijn. Eene verandering in de wetgeving van deze kolonie, waardoor het
instellen van een moratorium in tijd van oorlog mogelijk is gemaakt, is zeer onlangs
tot stand gekomen. Uitvoering aan dezen noodmaatregel is nog niet gegeven en het
wordt verwacht, dat in de naaste toekomst de noodzakelijkheid hiervan ook niet
blijken zal.

1215 **De Deutsche Suikeruitvoer.**

Tegen de door de Deutsche regeering voorgenomen opheffing van het suikeruitvoer
1220 verzet zich de Vereeniging van bij den suikerhandel betrokken firma's te Hamburg,
door er op te wijzen, dat een uitvoer naar neutrale landen, even groot als die van
het vorig jaar, niet mogelijk is. Het scheepvaartverkeer van Hamburg, Bremen enz.
staat geheel stil, daar reeders noch verzekeraars thans het risico willen dragen. De
geopperde mogelijkheid om onder Amerikaansche vlag suiker uit te voeren bestaat
1225 alleen in theorie. Duitschland is dus voor den afzet der productie op zich zelf
aangewezen. Zelfs wanneer het Deutsche verbruik ongeveer even groot zou zijn als in
de afgelopen campagne, dan blijft met inbegrip van den ouden voorraad nog genoeg
suiker over om gedurende twee jaar in de behoeften van Duitschland te voorzien. Aan
de Deutsche regeering moet daarom het verzoek worden minimum- en maximumprijzen voor
1230 suiker vast te stellen, terwijl zoowel aan de producenten als handelaars voldoende
gelegenheid zou moeten worden gegeven voorschotten op suiker te kunnen verkrijgen. De
plaatselijk vastgestelde maximumprijzen worden te hoog genoemd en verzekeren den
tusschenhandel een winst, die niet gerechtvaardigd is.

Duitsche zilver-aanmunting.

De zilveraamuntingen in Duitschland, die in Augustus zeer geforceerd waren,
1235 verminderden in September eenigszins. Vijf Markstukken (Aug. M. 1,332,315) en twee
Markstukken (Aug. M. 1,020,400) werden in het geheel niet geslagen en van drie
Markstukken alleen voor M. 66,333. Daarentegen werd Voor M. 9,110,665 .(M. 4,471,873)
aan een Markstukken aangemunt. Aan halve Markstukken werd voor M. 1,009,984 (920,495)
geslagen. De totale aangemunte zilvervoorraad is daardoor, na aftrek van de
1240 ingetrokken munten, tot M. 1,196,849,359 (1,186,692,305) gestegen. Gouden munten
werden niet geslagen (M. 1,004,400).

De Deutsche Geldmarkt.

Eendaagsch geld noteerde Woensdags te Berlijn ongeveer 5 pCt. en particulier disconto
1245 5? pCt. en daarbeneden. De handel in buitenlandsche biljetten bleef levendig.
Nederlandsche waren weinig veranderd in prijs, doch Amerikaansche noteerden wederom
hooger. Ook Belgische biljetten noteerden aanmerkelijk hooger ondanks het feit, dat
de Deutsche gouverneur in België een koers voor de Markbiljetten heeft vastgesteld
overeenkomstig de normale muntpariteit.
1250 Te Frankfort noteerden Nederlandsche biljetten 184, Belgische 83, Italiaansche 82.25,
Fransche 86, Zwitsersche 85.75, Oostenrijksche 77, Engelsche 21.60, Russische 206.50,
Greenbacks 4.26, Amerikaansche 4.2 ?%, Cable New-York waren sterk gezocht tegen 4.37,
Napoleons 17.40, cheque Nederland 184.30 bieden, cheque Italië 82.? 0 bieden en

particulier disconto 5 ? 16.

1255

Uit de Deutsche Industrie.

In de Woensdag gehouden bestuursvergadering van de Gelsenkirchener Berge-werks-Aktien Gesellschaft deelde het bestuur mede dat de toestand sedert het uitbreken van den oorlog zeer ongunstig was geworden. Nu het goederenvervoer weder is hervat en over het algemeen in Duitschland weder eene opleving van zaken valt waar te nemen, heeft zich het bedrijf der maatschappij ook wederom meer ontwikkeld.

1260

Oogstberichten.

De stand van den oogst in Pruisen was begin October als volgt (2 is goed en 3 middelmatig): Aardappelen 2.9, suikerbieten 2.8, klaver 2.9 en luzerne 2.6. In vergelijking met begin September is dus alleen de stand van suikerbieten iets vooruitgegaan. In verband met den toestand in Oost-Pruisen waren de berichten thans van 73 plaatsen afkomstig tegen 90 in normale tijden. Evenals de aardappelen zijn ook de suikerbieten klein gebleven daar met het rooien reeds einde September werd begonnen. Het suikergehalte der bieten moet echter hoog zijn. De herfstwerkzaamheden ondervonden aanvankelijk moeilijkheden door de droogte, maar werden na den gevallen regen krachtig hervat.

1265

1270

Faillissementen in Duitschland.

Ten gevolge van de bekende maatregelen die de Bondsraad bij het begin van den oorlog heeft genomen, is het aantal faillissementen in Duitschland verminderd. Over Juli kwamen nog voor 702 faillissementen tegen 877 in het vorig jaar en 681 in Juni. In Augustus was dat aantal reeds van 633 in 1913 tot 416 verminderd. Na afloop van den wisselprotesttermijn nam het aantal faillissementen weder toe en beliep het in September weder 507 tegen 685 in het vorig jaar.

1275

1280

Uit de Katoenindustrie.

Zoals reeds medegedeeld staat de Fransche katoenindustrie in het Noorden en in de Vogezen stil. In Normandië echter is de toestand iets beter, schrijft de heer Casimir Berger, penningmeester van het Internationaal Katoencomité, d.d. 29 September. Bangs de Seine kan ruwe katoen worden verkregen, terwijl garens en lakens langs de kanalen naar het binnenland van Frankrijk kunnen worden verzonden. Daardoor worden de fabrieken in staat belangrijke orders voor het leger uit te voeren. De spinnerijen werken in Normandië met circa de helft van de gewone capaciteit.

1285

1290

Uit Oostenrijk.

Markbiljetten waren Donderdag te Weenen tegen kr. 130 gevraagd. Ten gevolge van de voortdurende koersstijging en schaarschte aan Deutsche betalingsmiddelen begaf zich een regeeringsambtenaar naar Berlijn teneinde aldaar besprekingen te houden over het onderlinge betalingsverkeer. De Oostenrijksch-Hongaarsche Bank stelt alleen Deutsche betalingsmiddelen ter beschikking, die noodzakelijk zijn voor de legerbehoeften.

1295

Uit de Petroleumindustrie.

De Oostenrijksche petroleum-industrieelen trachten thans petroleum en benzine uit Rumenië in te voeren. De eerste transporten komen binnenkort aan.

1300

Handelsverbindingen tusschen Nederland en Chili.

- Naar aanleiding van de beschouwingen omtrent de ontwikkeling der handelsverbindingen tusschen Holland en Chili, van den heer Engelbrecht, consul-generaal der Nederlanden te Santiago de Ohile, speciaal den invloed dien de opening van het kanaal zal hebben op den handel met Chili, de wenschelijkheid aldaar een Hollandsch importhuis te vestigen het welk ten doel zal hebben, aan de Hollandsche producten meer bekendheid te geven, daarin bijgestaan door reizigers welke de Spaansche taal voldoende machtig zijn, en de opwekking om een Hollandsche directe lijn op Chili te openen, schrijft de consul-generaal van Chili ons.

1305

1310

"Ook ik ben van dit gevoelen; weliswaar gaan verschillende Hollandsche producten naar Chili, doch dit gebeurde tot op heden door bemiddeling van Hamburgsche exporthuizen onder Duitschen naam; ik noem o.a. manufacturen, aardewerk en porselein, en wel om de eenvoudige reden, dat er geen firma in Chili bereid was om zich uitsluitend aan de belangen van de Hollandsche fabrikanten te wijden. Bovendien ligt het voor de hand, dat vooral onder de tegenwoordige omstandigheden in Holland verschillende industrieën zich zullen uitbreiden en nieuwe gevormd worden, waarvoor een nieuw afzetgebied

1315

1320 gevonden moet worden; hiervoor komt zeker de eerste plaats Chili in aanmerking, een land dat zelf voor zooveel uitbreiding vatbaar is.

Ook de vestiging van een dergelijk handelshuis in Chili staat in nauw verband met de tegenwoordige omstandigheden, waar thans de handel van bijna geheel Europa stil ligt. en dus de concurrentie aanzienlijk verminderd is; zulks zou moeten uitgaan van een
1325 vereeniging van fabrikanten, welke zich voor den handel met Chili interesseeren, en met betrekkelijk weinig kosten gepaard gaan. Door dit consulaat zal binnenkort een brochure uitgegeven worden, waarin de meest belangrijke gegevens omtrent Chili vervat zijn, teneinde aan belanghebbenden hiervan een exemplaar te doen toekomen."

1330 **Uit Italië.**

Als eenige groote Mogendheid zou Italië, naar men zou meenen, in velerlei opzicht van den oorlogstoestand profijt moeten trekken, schrijft de "Frf. Ztgr." Dat is echter niet het geval.

De oorlogstoestand drukt ook zwaar op Italië. Het land heeft een leger van een half
1335 millioen seizoen-arbeiders, die in het begin van den oorlog uit bijna geheel Europa zijn teruggekeerd, te onderhouden. Wanneer de oorlog nog tot in den winter duurt, zullen vele van deze lieden hunne spaarpenningen hebben opgeteerd. Onder de onderbreking der productie in het buitenland en de moeilijke verbindingen heeft Italië natuurlijk ook sterk te lijden. De industrie lijdt onder de moeilijkheid om
1340 grondstoffen te verkrijgen. Zoowel katoen als steenkool werden slechts in kleins hoeveelheden ontvangen. In de meeste katoenfabrieken is de productie tot de helft gereduceerd. Nog erger ziet het er uit in de zijde-industrie. Aan zijden goederen werden in Augustus slechts uitgevoerd 266,000 K.G. tegen 794,000 K.G. in Augustus 1913. Ten slotte dient nog te worden geconstateerd dat alle industrieën te lijden
1345 hebben van de onzekerheid hoe de oorlog afloopt en of Italië toch nog niet met de wapens ingrijpt. De werkloosheid is groot en de ontvangsten der staatsspoorwegen zijn met 20 pCt. verminderd. Gelukkig maken de wisselschuldenaars voor het grootste deel niet van het moratorium gebruik. De biljettenpers is in Italië tot nu toe niet overmatig gebruikt, zoodat de Staat daarvan, indien noodig, nog sterk gebruik kan
1350 maken.

Zooals medegedeeld is het moratorium verder verlengd en werden de bepalingen daaromtrent reeds vroeger gepubliceerd.

De Italiaansche geldmarkt is veel ruimer dan bij het begin van den oorlog, waartoe
1355 het ophouden van het oppotten, de vermeerdering van den biljettenomloop en nieuwe aanmuntingen hebben bijgedragen.

Nederland en de Oorlog.

Te hulp!

Professor H. Burger die, zooals men weet, gisteren te Roosendaal aankwam om hulp te
1360 brengen namens het Amsterdamsche Comité, seint: De toestand te Roosendaal en vooral te Bergen-op-Zoom is ONHOUDBAAR. Tienduizenden zitten daar langs de wegen en straten en moeten daar den nacht doorbrengen. De weg van Esschen naar Roosendaal is geheel gevuld. Snelle maatregelen zijn dringend noodzakelijk, in de eerste plaats veel meer
1365 treinenmaterieel. Noodig is gelegenheid tot inkwartiering van honderden in onze kleinere steden, van duizenden in de grootere. Te Bergen-op-Zoom neemt het aantal vluchtelingen steeds toe, die allen op straat blijven, en er komen geen treinen om ze weg te brengen.

Nederlanders uit den vreemde gekomen.

1370 Er heeft zich thans gevormd een Comité tot bevordering van den terugkeer van tevergeefs uit het buitenland gekomen vrijwilligers en vermeende dienstplichtigen. In een rondschrijven zegt het comité:

Ondergeteekenden vernamen, dat, in verband met het uitbreken van den huidige oorlog en de in Nederland bevolen mobilisatie, onderscheidene Nederlanders, in het
1375 buitenland woonachtig, zich naar het vaderland begeven hebben, hetzij omdat zij eene vrijwillige verbintenis bij leger of vloot wenschten aan te gaan of wel omdat hun – ten onrechte – was medegedeeld, dat zij dienstplichtig waren. Beide categorieën zagen zich echter teleurgesteld; de eerste, omdat bij aankomst in het vaderland de vrijwillige dienstneming reeds gesloten bleek te zijn, de tweede omdat zij minder
1380 juist waren ingelicht. Ongetwijfeld zijn er onder hen, die de teleurstelling aan zich zelf hebben te wijten, wijl zij hadden kunnen weten, dat voor hen dienstneming ten eenenmale uitgesloten was, of wel, dat op hen ten aanzien van den militairen dienst geen plichten meer rustten. Voor de meesten zal dit echter niet gelden en, naar ondergeteekenden ter oore kwam, zijn er onder hen, die ten gevolge van hunne

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

1385 bereidvaardigheid tot plichtsvervulling jegens het vaderland, in ernstige
ongelegenheden zijn geraakt en zelfs de terugreis naar hunne woonplaats niet kunnen
bekostigen. Met het doel dezulken met raad en daad bij te staan en hun daardoor te
doen blijken van de waardeering, welke hun nobel streven in het vaderland vindt,
1390 hebben ondergeteekenden zich tot een Comité gevormd en noodigen hen, die aannemelijk
kunnen maken, dat zij naar Nederland zijn gekomen om zich hetzij als vrijwilliger,
hetzij als dienstplichtige bij Neêrland's weermacht aan te sluiten, dat zij ten
gevolge van omstandigheden, buiten hunne schuld, daarin niet zijn geslaagd en dat zij
niet bij machte zijn de kosten der terugreis uit eigen middelen te bestrijden,
1395 hierbij uit zich schriftelijk onder mededeeling van alle gegevens, te wenden tot dit
Comité, Kantoor houdende te Amsterdam, Keizersgracht No. 124. In het belang van hen,
die zich wenschen aan te melden, wordt het betrachten van den meesten spoed
aanbevolen. Het comité wordt gevormd door de heeren mr. P. A. Diepenhorst,
hoogleeraar, voorzitter; J. Korthals Altes, lid Prov. Staten van Noord-Holland,
secretaris; mr. E. P. F. A. van den Bogaert, advocaat en lid Prov. Staten van Noord-
1400 Holland; mr. C. J. Heemskerk, advocaat; mr. J. van Heerde, hoofdcommies afd.
Militaire Zaken ter gem. secr. van Amsterdam.

Kleeding van militairen.

1405 Naar aanleiding van uitingen van beduchtheid van vrijwilligers, die slechts een
eenvoudig herkenningsteeken dragen, doch verder in burgerkleeding zijn en die vreezen
door een eventueelen vijand als franc-tireurs te zullen worden behandeld, hebben wij
ons om inlichting gewend tot het departement van oorlog. Men deelde ons mede dat
bedoelde personen, vermoedelijk te rekenen tot den landstorm (zooals de vrijwillig
dienende chauffeurs), daar de andere troepen geüniformd zijn, zich volkomen gerust
1410 kunnen gevoelen. Reeds Bismarck heeft in 1870 het dragen van een duidelijk
herkenningsteeken voldoende verklaard om iemand te stempelen tot deel van het
geregelde leger. De Belgische burgerwachten bijv. zijn stellig tot den geregelde
troep te rekenen, zoolang zij zich niet ontwapenen en hun kleeding afleggen. En zoo
zijn onze vrijwilligers, die een band om den arm en de pet dragen, volkomen
1415 gevrijwaard voor franc-tireurs-verdenking.

Duitsche schepen in Antwerpen.

Onze corr. te Rotterdam seint:
In de ongelukkige veste Antwerpen, die altijd, een belangrijke aanloophaven van de
1420 Duitsche stoomvaartlijnen is geweest, is in het begin van den oorlog een groot aantal
Duitsche schepen voor goeden prijs verklaard.
Naar de berichten ligt er ongetwijfeld meer dan 100,000 tons van de Duitsche vloot,
waaronder de grootste en modernste schepen van de Norddeutsche Lloyd, de Hansalijn,
de Deutsch Australische Dampfschiff Gesellschaft, de Kosmoslinie, de Richnerlinie
1425 enz. Verschillende dezer schepen zijn nog beladen met Nederlandsche goederen, zoodat
men uitteraard hier te lande zeer belangstellend is naar het lot van deze schepen,
welker positie geheel verandert indien de Scheldestad door de Duitsche troepen wordt
veroverd.
Hier ontvangen berichten uit Antwerpen vermelden, dat de Engelschen te Antwerpen de
1430 machinekamer der grootste schepen met behulp van dynamiet hebben vernield, en dus
deze goede prijzen door de komende dingen ziende verloren gaan, de schepen zelf
aanmerkelijk gedeprecieerd hebben.

De haven van Rotterdam.

1435 Onze Rotterdamsche correspondent seint:
Eenigen tijd geleden hebben wij enkele cijfers gegeven, waaruit de invloed van den
oorlog op de Rotterdamsche scheepvaartbeweging over de maand Augustus bleek. De thans
bekend geworden cijfers over September doen zien, dat de verwoesting in de tweede
maand van de bloedige worsteling nog veel heviger om zich heen heeft gegrepen.
1440 Bedroeg het ongunstige verschil tusschen Augustus 1913 en 1914 ruim 300,000 tons, de
twee maanden September verschillen bijna een millioen! Zoodat de met Juli verkregen
vermeerdering thans is omgezet in een vermindering van 1,319,103 tons bij de eerste
negen maanden van 1913 vergeleken.

Nieuwe verbodsbepalingen op den uitvoer.

1445 Bij Kon. Besl. van 9 Oct. (St.bl. No. 476 en 477) is, met ingang van dezen datum,
verboden de uitvoer van: koper; ruwe en gewasschen wol, schapevachten en wollen
garens.
De kroon behoudt zich voor dit verbod tijdelijk op te heffen of in bijzondere
1450 gevallen daarvan ontheffing te doen verleenen. (St.-Ct.)

Roode Kruis.

1455 Het Hoofdcomité van het Nederlandsche Roode Kruis brengt ter algemeene kennis dat ingevolge het Koninklijk besluit van 22 September 1914 no. 27 tot nadere beschikking en uitsluitend voor het binnenlandsch verkeer onder meer vrijstelling van port is verleend voor de verzending van brieven gericht aan of afkomstig van het door het Hoofdcomité van de Vereeniging het Nederl. Roode Kruis opgerichte Informatie-Bureau voor zieken en gewonden.

1460 **Uit Maastricht.**

Het heropenen van den passagiersdienst op de stoombooten van Maastricht naar Luik is slechts van korten duur geweest. Er mogen geen personen meer per boot naar Luik. Wie dus daarheen wil, is genoodzaakt met den trein naar Eysden te gaan en te voet zijn tocht naar Wandre voort te zetten, waar hij een tram naar Luik vindt. Het goederenvervoer blijft even druk. Nauwelijks is de eene boot vol, of een nieuwe wordt weer geladen. De dienst Maastricht-Aken is weer gedeeltelijk hersteld. Men kan van hier naar Simpelveld reizen per lokaaltrein en vindt dan op enkele van die treinen aansluiting van Simpelveld tot Aken West. De reis, die anders in één uur werd afgelegd, duurt thans drie uur. De fabrieken werken nog slechts enkele dagen of waar ze elken dag werken, geschiedt dit slechts een paar uren. Het valt iederen vreemdeling dan ook op, dat er zooveel mannen langs de straten loopen.

1470 Eerstdaags worden weer 7 Deutsche gewonden geïnterneerd.
Er worden de laatste dagen aangeboden nieuwe Belgische bankbiljetten tot zelfs van 1000 frank toe, alle met de beeltenis van Koning Leopold I.
1475 Niemand kent ze, zelfs de consul niet en daar men zou denken, dat nieuwe Belgische bankbiljetten stellig de beeltenis van Koning Albert zouden dragen, wordt bezwaar gemaakt ze aan te nemen.

Het verkeer met hun land wordt voor de Belgen bijna onmogelijk. De Deutsche viceconsul te Maastricht mag geen retourpassen meer afgeven aan Belgen. Dus er in 1480 mogen ze wel, maar er uit niet meer. Dit is een bevel van de commandantur uit Luik.

Geïnterneerden.

Men meldt ons uit Deventer:
1485 Gistermorgen passeerde hier een trein met Belgische geïnterneerden. Het waren artilleristen van de fortelinie om Antwerpen, die voor de Deutsche overmacht hadden moeten vluchten. Hun werd tabak, sigaren enz., daartoe welwillend door verscheidene winkeliers afgestaan, verstrekt. Naar wij van de begeleidende militairen vernamen, zullen nog 160 geïnterneerden Deventer aandoen.

1490 **Belgische Gemeenteraadszitting in Nederland.**

Donderdag is, naar de "L. K." meldt, te Maastricht een vergadering gehouden van den Raad der Belgische gemeente Bilsen. De oorzaak is deze:
De burgemeester van Bilsen, de heer Hauben, die door de Deutsche militaire overheid was aangehouden, kwam dien dag hier aan. Men had hem Dinsdag vrijgelaten op belofte 1495 onder eerewoord, dat hij vóór 15 dezer te Tongeren zou terugkomen, hij moet den Duitschers 100,000 francs in klinkende munt brengen, welke som de gemeente Bilsen als oorlogsschatting werd opgelegd. (Bilsen is de eerste stad in Belgisch Limburg, van welke eene krijgsbelasting wordt geheven). Indien de burgemeester op den aangegeven datum niet terug was, zou zijn huis het eerste zijn, dat verwoest werd, aldus werd 1500 hem gedreigd. Daar twee schepens, de secretaris en verschillende Raadsleden der gemeente Bilsen als vluchtelingen te Maastricht waren, werd door den burgemeester des voormiddags 11.30 te Maastricht eene raadsvergadering belegd in het café "Halte du Tram", aan den Brusselschen weg. Hoewel het vrij ondoenlijk werd geacht meer dan een vijfde dier som in zilver en goud bijeen te krijgen – de rest zou dan in papieren 1505 geld zijn bijeen te brengen – was men algemeen van oordeel, dat het beter was die som te betalen dan Bilsen wellicht aan verwoesting prijs te geven. Van den burgemeester zelf hadden de Duitschers reeds 4000 francs genomen; zes raadsleden teekenden staande de zitting elk voor 2000 francs, terwijl tal van vermogende inwoners uit Bilsen te Maastricht aanwezig, reeds beloofd hebben hun aandeel in den opgelegden oorlogslast 1510 bij te dragen.

DE OORLOG, 10 oktober 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27843]

1515 [Zaterdag 10 October 1914]

EDITIE VAN 4 UUR.

1520 DE OORLOG De algemeene toestand. — De val van Antwerpen. — Berichten van het Westelijk, Oostelijk en Zuidelijk Oorlogstooneel en van de Zee. — Brieven en mededeelingen uit de Oorlogvoerende landen.

De algemeene toestand.

Antwerpen gevallen.

1525 De heldhaftige verdediging door het Belgisch-Engelsche leger heeft dus niet mogen baten. Nadat de buitenste fortenlinie door de Duitsche troepen was genomen en de overtocht over de Nethe was gelukt, was niet veel anders te wachten. En het is zeker een vraag, die mag worden gesteld, of toen niet het tijdstip was gekomen, om de stad voor het bombardement te bewaren, vooral daar het leger nog gelegenheid had de stad voor dien tijd te verlaten. Dan ware wellicht heel wat ellende, heel wat leed, heel wat verwoesting voorkomen, en zou niet de geheele bevolking van pl.m. 400,000 menschen in doodelijken angst genoodzaakt zijn geworden de stad harer inwoning te verlaten, vreezend voor de uitwerking der Duitsche projectielen. Maar wij kunnen hier niet oordeelen over de strategische redenen, die voor het vasthouden der vesting tot 1530 het laatste geldend waren.

1535 Dit is zéker, het bezit van Antwerpen moge voor de Duitschers een voldoening zijn, een der bedoelingen — wellicht een zeer voorname — voor de pogingen om de vesting te nemen, is mislukt. Het Belgische leger, in de laatste dagen met Engelsche strijdkrachten aangevuld, had in de weken aan het beleg voorafgaande voortdurend in den rug van de Duitsche legers geageerd; met allerlei middelen had het de Duitsche troepen geharasseerd, en het bleek, dat deze vesting, met een vrij aanzienlijke legermacht binnen haar fortenlinie, een groot gevaar voor de Duitsche 1540 verbindingslijnen opleverde. Het beleg van Antwerpen, de pogingen om de stad te nemen, moesten nog meer het doel hebben, dit leger onschadelijk te maken, dan het bezit der vesting alleen in te sluiten en te noodzaken zich over te geven, of op 1545 Nederlandsch gebied uit te wijken en zich te laten interneeren, poogde de Duitsche bevelhebber zich van een lastigen en gevaarlijken vijand te ontdoen. Maar de aanval van de Oostzijde ondernomen, voordat de toegangswegen aan de Westzijde behoorlijk waren afgesloten heeft dit deel doen mislukken. Wel hadden de Duitschers, die in het 1550 Zuiden Mechelen en Dendermonde hadden bezet, en bij Assche een versterkt kamp hadden ingericht, Woensdag de Schelde geforceerd bij Schoonaerde en Eeghenem, ten Westen van Dendermonde, maar zij kwamen te laat: het Belgische leger had de gelegenheid te baat genomen, om te ontwijken in Westelijke richting, en over Selzaete naar Ostende te trekken. In hoeverre het daarin slagen zal, en welke Duitsche strijdmacht het thans 1555 op zijn flank zal vinden, pogende het dien toeleg te doen mislukken, is niet bekend. Maar aangenomen mag worden, dat de Duitsche commandant niet alleen de aftrekkende troepen zal vervolgen, doch dat de macht, die bij Schconaeerde de Schelde overtrok, zal pogen den marsch der Belgen tegen te houden en hen tot den strijd op het open veld te W? achtergelaten legertje, en de bezetting der forten, is reeds voor een 1560 gedeelte op Nederlandsch gebied aangekomen.

Te Bergen-op-Zoom kwam gisteren een afdeeling van 600 man aan, die ontwapend waren en naar Gaasterland worden overgebracht, en uit Terneuzen wordt gemeld, dat in Staats-Vlaanderen honderden Belgische en Engelsche militairen de grens overkomen en ontwapend worden. De Belgische generaal de Scheppe is, met een afdeeling van ongeveer 1565 500 man en eenige gepantserde auto's en mitrailleuses in de Achelsche Kluis, een klooster dat gedeeltelijk op Belgisch en gedeeltelijk op Nederlandsch gebied staat. Ook deze macht zal wel moeten geïnterneerd worden, temeer, daar op de Kluis een aanzienlijke Duitsche strijdmacht met artillerie aanrukt, en tegenstand nutteloos is, slechts tot het vernielen van het klooster zou leiden.

1570 De Duitsche bladen juichen over den val van Antwerpen. En wij, Nederlanders, die in de laatste dagen van zoo nabij met de verschrikkingen van den strijd hebben kennis gemaakt, en gelukkig in staat waren, den duizenden vluchtelingen uit Antwerpen een veilige schuilplaats te bieden, zien met smart de verwoestingen aan, doch zijn tevens, uit den grond van ons hart, dankbaar dat aan de onnoodige en alles 1575 vernielende beschieting een einde gekomen is.

De berichten van het Westelijk oorlogstooneel zijn nog steeds van weinig beteekenis. De partieele strijd duurt nog voort zonder dat veel wijziging in den toestand komt. En op het Oostelijk tooneel wordt slechts gemeld dat de aanvallen der Russen op de vesting Przemysl werden afgeslagen, en dat de Russen in het Hongaarsche comitaat Ung 1580 werden teruggedreven naar Galicië.

In het Noorden heeft de Russische opmarsch de Duitsche troepen doen terugtrekken, en

1585 is Lyck weder in Russische handen. De "Berjewija Wjedomosti", het orgaan der Russische Kadettenpartij, stelt het Russischen opperbevelhebber categorisch den eisen, zich niet weer te laten terugslaan, zijn militaire wandeling naar Berlijn te hervatten en daarbij vooral niet te vergeten den Polen de zoolang gewenschte bevrijding te brengen en het Koninkrijk Polen te herstellen, onder het bestuur van den Tsaar.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

1590 **Gevechten bij Lille.**

PARIJS, 10 October. (Reuter's bijzondere dienst.) - In het zoo juist hier aangekomen nummer van "Le progrès du Nord" wordt een beschrijving gegeven van het gevecht in de omgeving van Lille. Den vorigen Zondag hadden een reeks gevechten plaats deels in de stad deels in de omgeving daarvan. Om 11 uur 3 stopte een trein, die een sterk
1595 Duitsch detachement aanvoerde, ongeveer 500 yards buiten het pas&agiersstation, waar de territoriale Engelsche troepen post gevat hadden. De Duitschers sprongen uit den trein en vielen de Engelschen aan met geweervuur. De kogels vernielden de glazen van het stationsgebouw en vlogen door de straten der stad. In talrijke patrouilles wilden de Duitschers de spoorwegen trachten te vernielen. Dit werd verijdeld door de
1600 Engelschen. De Franschen werden gedwongen dekking te zoeken op hun trein. Inmiddels vertoonden uhlanen zich in grooten getale in de voornaamste straten der stad. Ook hier werd een hevig vuurgevecht geleverd. Omstreeks den middag sloegen de uhlanen op de vlucht. Tezelfder tijd had een gevecht plaats te Lesquin, waar de Duitschers een batterij van zes stukken hadden opgesteld. Om vier uur begon een scherpe canonnade nabij Lille. De Duitschers moesten hun posities verlaten, met verlies van vele
1605 dooden.

Gevecht bij Roye.

1610 PARIJS, 10 October. (Reuter.) Communiqué van 11 uur meldt: niets nieuws te berichten, behalve een levendige actie in de omgeving van Roye. In twee dagen maakten wij daar 1600 gevangenen.

Twee moedige verkenners.

1615 PARIJS, 10 Oct. (Reuters bijzondere dienst.) Onder de in de legerrapporten met onderscheiding genoemden zijn twee onderofficieren, beide aviateurs, die gedwongen werden tot een landing in de door den vijand bezette streek. Zij verbrandden hun machine, namen alle documenten mee en slaagden er in naar het hoofdkwartier te komen na een geforceerden marsch van zestig mijlen in dertig uur. Daarbij moesten zij twee rivieren overzwemmen. Niettegenstaande de omstandigheid dat de streek vol was met
1620 vijandelijke troepen, ten zij veel nuttige informaties te verzamelen.

Beschiëting van Reims.

1625 PARIJS, 9 Oct. (Reuter.) Volgens eens telegram, gisteren door de "Temps" uit Reims ontvangen, hebben de Duitschers het bombardement dier stad hervat. De commissie, belast met het onderzoek naar de gepleegde rechtschennis is te Reims aangekomen. De Deutsche artilleristen beschoten de auto, waarin de leden dier commissie zaten. De auto werd niet getroffen, maar eenige voorbijgangers werden gedood. Men gelooft dat de Duitschers in de meening verkeerden, dat de automobiel van president Poincaré was.

1630 **De Deutsche strijdkrachten.**

- De Parijsche correspondent van de "Daily Chron." verklaart op goed gezag, dat het onjuist is, dat de Deutsche strijdkrachten, zooals in verschillende bladen is gezegd, 20 legercorpsen van actieve troepen en 10 reservecorpsen tellen. Officieel is hem medegedeeld, dat de bondgenooten hier in het westen staan tegenover 23 legercorpsen der actieve corpsen en 18 reservecorpsen, zonder dan nog verschillende landweer- en landstorm-divisies te rekenen.
1635

De arbeid achter de gevechtlinie.

1640 De oorlogscorrespondent van de "Frankf. Zeitung" deelt in een brief van 1 October het een en ander mede over hetgeen achter de gevechtlinie geschiedt. Het buitengewoon snelle oprukken van het Deutsche Westerleger in de eerste oorlogsweken stelde zeer hoge eischen aan de intendance en spoorwegtroepen. Elke geforceerde marsch vergrootte de verbindingslijnen met de basis, en daarmede de bezwaren, verbonden aan den aanvoer van proviand en munitie en den afvoer van zieken en gewonden. Het
1645 uiterste moest dan ook gevergd worden van het spoorwegen. Voor de spoorwegtroepen was de zware taak weggelegd, orde te brengen in den chaos van vernielde lijnen, opgeblazen bruggen, ingestorte tunnels enz. Tijdens het beleg van Namen was de

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

- spoorlijn denzelfden dag, waarop de vesting viel, berijdbaar gemaakt tot Huy, zoodat daarover zwaar geschut kon worden vervoerd voor de beschieting der laatste nog stand houdende forten. Bij Malmédy was de tunnel gesprongen. Men trachtte den doorgang vrij te maken, maar tegelijkertijd werd een hulpbaan er omheen aangelegd. Toen ik veertien dagen later de plaats passeerde, was de arbeid afgeloopen. Elders was een groote tunnel door de Franschen met dynamiet gedeeltelijk vernield. Hier was geen sprake van het aanleggen van een hulpbaan. De tunnel zelf moest hersteld. De arbeid werd verzwaard door het feit, dat de tunnel half was ondergeloopen ten gevolge van het springen van een waterleiding. Eenige spoorweg-compagnieën werden aan het werk gezet, nadat de omvang van het vernietigingswerk was verkend.
- In het geheel werden twintig man gewond bij het ruimingswerk door neerstortende steenmassa's. Iedere compagnie was een bepaald gedeelte van het herstellingswerk, opgedragen, zoodat het een wedstrijd werd, wie het eerst gereed zou zijn.

De val van Antwerpen.

- BERLIJN, 10 Oct. (W. B.) Het "Berl. Tageblatt" schrijft naar aanleiding van den val van Antwerpen: Een der belangrijkste stellingen tor wereld is den vijand in nauwelijks twaalf dagen ontruikt. Achter de Belgische verdedigers stond Engeland en toen bij de Belgen het plan opkwam, doellooze vernietiging en bloedvergieten te voorkomen door capitulatie, sprak Engeland zijn veto uit; dientengevolge heeft nu de levenskrachtige en arbeidzame stad het zwaar te verantwoorden gehad.
- De "Voss. Zeitung" zegt: Zulk een krachtig doorgevoerde aanval tegen Antwerpen was mogelijk, omdat de Duitschers beschikken over overmachtig geschut, waarvan de projectielen door alle dekkingen heen slaan, alle versterkingen in korten tijd vernielen.
- De "Deutsche Tageszeitung" merkt op: De val van Antwerpen bewijst, dat de vernietiging van een grooten sector zelfs van de uitgebreidste stelling voldoende voor ons is om de rest door de werking van ons moorddadig vuur onhoudbaar te maken. De verovering van de Antwerpsche stelling in ongeveer elf dagen duidt aan, hoe het met de Parijsche stelling zal gaan. De val van Antwerpen beteekent niet alleen de algeheele nederlaag van België, maar deze gebeurtenis moet ook Engeland op uiterst gevoelige wijze treffen. Antwerpen was het bruggehoofd voor den Engelschen aanval in onze flank of rug. In Antwerpen gevoelden de verblinde Belgen zich bijna onmiddellijk onder dekking van Engeland's bescherming. De Engelsche hulp is echter waardeloos gebleken en vermocht de val van Antwerpen niet te vertragen, laat staan te voorkomen. Zoo is Engeland ook onmiddellijk bij deze nederlaag betrokken.
- De "Kreuzzeitung" verklaart: Uit strategisch oogpunt is de verovering van Antwerpen voor Duitschland van even groote waarde als de actie van Hindenburg in Oost-Pruisen.. Dezelfde tooneelen van wanhoop en ellende als aan onze grens komen natuurlijk ook in Vlaanderen voor.
- Een correspondent van de Daily Chron. te Gent seint van daar van 7 October, dat ook alle dorpen zuidelijk en westelijk van Antwerpen op de nadering der Duitschers leegloopen en dat de boeren, met in allerijl bijeengepakte have in paniek de vlucht nemen. De ellende welke wij in ons land waarnemen, is nog slechts een deel van de vreeselijkheden, die het ongelukkige België thans teisteren. Overigens geeft het verhaal van dien correspondent uit Geul, nog altijd levend in de hoop, dat Antwerpen zal kunnen staande blijven, weinig nieuws. Die verwachtingen en voorspellingen waarop men in Gent Woensdag nog leefde, nu nog te vermelden, nu Antwerpen gevallen is, zou geen zin hebben.

Duitsche bewegingen in België.

- Een correspondent van de "Times"-seint van 6 October, dat nu de bondgenooten in Frankrijk steeds dreigender beginnen te worden voor de Duitschers, de Deutsche generale staf het noodig achtte in allerijl troepen van Brussel naar de grens te zenden en groote troepenafdeelingen bewegen zich in Zuid-België op de wegen leidende naar Roubaix en Rijssel. Maandagmorgen bereikte de vijand ter sterke van 4 à 5000 man – ruitery, infanterie en artillerie – en een trein van ongeveer 200 wagens, het plaatsje Estaimpuis, ongeveer 3? mijl oostelijk van Roubaix gelegen, even over de Belgische grens. Hier splitste zich de troep, de helft sloeg den weg in naar Luinghe, de andere rukte op naar Mouscron (twee mijlen van Tourcoins, drie mijlen van Estaimpius, Luinghe ligt nog weer een mijl oostelijk van Mouscron), waar het spoorwegstation geheel werd verwoest en waar de telefoon- en telegraafdraden werden doorgesneden. In den avond rukte drie colonne op naar Armentières. Op denzelfden middag trokken 2000 Duitschers door Tourcoing, ?? zeer vermoeid. Soldaten verklaarden dat zij noordelijk van Verdun kwamen. Vele vijandelijke patrouilles kwamen door

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

- 1715 Roubaix en de burgemeester achtte het noodig een proclamatie uit te vaardigen waarin hij de houding der bevolking laakt. Het schijnt dat mannen, vrouwen en kinderen in massa uittrokken om den opmarsch der Ulanen te zien. De burgemeester keurt dat hoogelijk af in Fransche mannen en vrouwen.
- 1720 De correspondent maakt verder melding van hevige schermutselingen langs de Deutsche verbindingslijnen in België en om Rijssel. Zondag vochten Franschen en Duitschers in de omgeving van Rijssel en een aantal granaten vielen in de stad, maar richtten daar slechte weinig schade aan. De gevechten werden de volgende dagen voortgezet. Gelukkig bleef de bevolking in de stad uiterst kalm, dat burgers werden gewond was alleen een gevolg van onvoorzichtigheid.
- 1725 **Historische monumenten in Antwerpen.**
- 1730 BRUSSEL, 10 Oct. (W. B.) Het reeds op 20 September voor het geval van de beschieting van Antwerpen gedane aanbod om zooveel, mogelijk de historische monumenten der stad te sparen is door de Belgische regeering aangenomen. Zij liet door bemiddeling van de Amerikaansche legatie te Brussel op 8 dus ongeveer een dag na den aanvang der beschieting, het Deutsche civiele bestuur een lijst van de betrokken monumenten, benevens een plattegrond der stad waarop deze waren aangeteekend, toekomen. Een aantal afdrukken van dezen plattegrond, waarop ook ziekenhuizen en weldadige instellingen waren aangeteekend, werden door het civiele bestuur onmiddellijk aan den bevelhebber der belegeringstroepen toegezonden, die ze nog des nachts aan de
- 1735 artillerie-posities doorzond.
- De oorlog met een onzichtbaren vijand.**
- Onze Londensche berichtgever schrijft dd. 7 October:
- 1740 Nog maar altijd door melden de berichten uit Noord-Frankrijk, dat de bittere strijd aan de rivieren voortduurt, zonder dat feitelijk één der strijdende legers voordeelen heeft behaald, die op den verderen loop van den oorlog van ingrijpende beteekenis kunnen zijn. In verband daarmee is zeker niet onbelangrijk te lezen wat een correspondent der "Times" uit Epernay schrijft over de gebeurtenissen aan de Aisne, waarom ik zijn verhaal hier laat volgen:
- 1745 "De strijd aan de Aisne," dus schreef hij gedateerd 4 dezer, "is nu zijn vierde week ingegaan en tenzij er een flank-beweging gelukken mocht, is er geen reden waarom dit reusachtig drama nog niet gedurende langen tijd een succesvollen "loop" hebben zou. Die strijd is, zooals de Franschman het gaarne noemt, geworden een guerre d'Apaches; een strijd namelijk waarin men verborgen zit tegen een onzichtbaren vijand, dien men
- 1750 nooit ontwaart vóór hij op eens uit zijn schuilplaats te voorschijn springt. "De uitdrukking geldt natuurlijk voornamelijk de hoogten onmiddellijk ten noorden van de Aisne. De mededeelingen, die mij hier bereiken, toonen dat de volmaaktheid der
- 1755 Deutsche loopgraven thans gelijk is of overtroffen wordt door die der geallieerden en dat het landschap hier is één uitgestrektheid militair konijnen-net. Van beide kanten is men vast besloten geen voet te geven, doch terwijl de Duitschers herhaaldelijk tegen-aanvallen doen, is de algemeene indruk, dat de Bondgenooten geen bepaalde poging doen om in deze omgeving vooruit te dringen.
- "De officieele communiqués vermelden tot vervelens toe, zij liet dan ook bemoedigend, telkens tegenaanvallen, die met goeden uitslag en met hevige verliezen voor den
- 1760 vijand zijn afgeweerd, maar vermelden toch geen beslisten vooruitgang. De voor de hand liggende conclusie is dus dat de geallieerden zich voor het oogenblik tevreden stellen met het afweren van al dergelijke aanvallen, zonder moeite te doen de loopgraven des vijands te bezetten.
- "De tijd is ontegenzeggelijk in het voordeel der Bondgenooten, want ieder deskundige, dien ik sprak, was het er over eens dat de Duitschers hier verre in aantal door hun
- 1765 vijanden worden overtroffen. Het gevolg is dat, daar de Duitschers gedwongen zijn hun mannen voortdurend in de loopgraven te houden, de geallieerden het zich kunnen veroorloven hun mannen bij beurten rust te geven, en onze mannen zijn dus frisscher in lichaam en geest dan de vijand.
- 1770 "De opgewektheid der Britsche troepen is vooral telkens een onderwerp van gesprek. ?? de gemiddelijke achterhoede der Britsche posities vertelt mij dat onze mannen steeds zingen en schertsen als zij voor- of achterwaarts gaan en allen zeer tevreden zijn over den toestand. Een gunstig feit in dit standhouden als een muur voor de
- 1775 Bondgenooten is, dat onze verliezen betrekkelijk zeer gering zijn. Dezelfde ambtenaar vertelt dat gemiddeld niet meer dan 30 tot 80 gewonden elken dag gebracht worden naar zijn gemeente, waar een basis-hospitaal is gevestigd, en zijn mededeeling stemt overeen met hetgeen ik van andere zijden vernam. Niettemin, men moet toch in het oog houden dat iedere getuige slechts kan spreken van een betrekkelijk slechts klein gebied uit dit geheele uitgestrekte front.

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

- 1780 "Onder die omstandigheden is er feitelijk van den eigenlijken oorlog weinig te zien. De troepen blijven dag in, dag uit in hun loopgraven, zonder dat zij den vijand bijkans zien. Een bepaald aantal mannen is natuurlijk geplaatst op schildwacht of op den uitkijk, doch het grootste deel der infanterie brengt den tijd door wachtende en weer wachtende. Alles wordt gedaan om hun dien spannenden tijd te bekorten. Aanvoeren
- 1785 van voedsel en tabak worden stipt aangebracht; de legerkrant wordt geregeld bezorgd; de postdienst van en naar het front werkt zonder de minste stoornis. Maar niettegenstaande dit alles zijn er toch uren en uren, gedurende welke de mannen slechts kunnen praten en praten, terwijl over hun hoofden steeds door een regen granaten vliegt, hetgeen bewijst, dat van een artillerie-strijd van drie weken vriend
- 1790 noch vijand een besliste overwinning behaald heeft.
- "Dit soort van vechten wordt vooral zéér gevoeld door de Afrikaansche troepen der Franschen, die, gelijk alle Oosterlingen, met moeite slechts de taktiek van een Europeeschen oorlog begrijpen. Het verlies onder die troepen was in den aanvang van den oorlog buitengewoon groot. Een dier in een regiment van Marokkaansche tirailleurs
- 1795 vertelde mij, dat in den aanvang van den oorlog de helft van hun mannen verloren werd; dit gebeurde aan de grenzen van Luxemburg bij den terugtocht. Zij lieten 82 hunner gewonden achter in een schuur en toen de Duitschers daar kwamen, dynamiteerden zij dat gebouw en staken het in brand. De Duitschers, zeide hij, hadden van den aanvang getoond, dat zij niet voornemens waren eenige kleurlingen gevangen te nemen
- 1800 en zijn mannen konden maar niet begrijpen waarom zij onder die omstandigheden niet volgens hun gebruiken de hoofden mochten afslaan van alle gevangen genomen Duitschers.
- "Diezelfde officier – een prachtig voorbeeld van een zuidelijken Franschman, die er buitengewoon knap uitzag in zijn fraaie uniform – sprak de grootste bewondering uit over de militaire hoedanigheden der Duitschers. Zij ondervinding was, dat de gemiddelde standaard van infanterie-vuur der Duitschers even hoog stond als die der geallieerden en hij zeide, dat de verhouding van door des vijands scherpschutters gedooide Fransche officieren vermoedelijk groter was dan van de Duitschers. Gedurende de laatste twee jaren was hij in actieven dienst geweest in Marokko en er was
- 1805 herhaaldelijk opgemerkt, dat het verlies van Fransche officieren gedurende de laatste maanden tienmaal zoo groot was geweest als vroeger het geval was. Door hetgeen hij thans in Frankrijk gezien had, was hij nu ten volle overtuigd, dat de Marokkaansche stamhoofden waren aangevoerd door Duitschers.
- "Er was geen handigheid. die de Duitschers niet toepasten. Zijn troepen waren
- 1815 gelegerd oostelijk van Reims, waar de Bondgenooten poogden vooruit te komen, doch het ging vreeselijk langzaam. Een gewilde truc bij de Duitschers, als zij beseften dat een positie niet langer houdbaar was, was hun dooden in de loopgraven overeind te zetten alsof het levende mannen waren. Telkens en telkens weder hadden de Franschen loopgraven gebombardeerd, die slechts lijken bevatten en dit word eerst ontdekt als
- 1820 de positie werd aangevallen met de bajonet. De Duitschers, zeide hij, maakten er een gewoonte van hun lijken niet te begraven, zoodat, wanneer hun loopgraven genomen waren, de aanwezigheid van al die lijken den bondgenooten heel wat last bezorgde en hen bedreigde met het uitbreken van besmettelijke ziekten.
- "Mijn zegsman zeide ook, dat een uitnemend hulpmiddel der Duitschers hun vuurpijlen
- 1825 waren. Die pijlen worden 's nachts afgevuurd en geven gedurende 40 seconden een krachtig licht, lang genoeg voor een artillerie-officier om richting e bepalen, waarna een aanval gedaan wordt op de Fransche convooien, die, als de "duisternis is ingetreden, ammunitie, enz. aanvoeren, want door de sterke posities, ingenomen door de Duitschers, moesten de Franschen vele dingen 's nachts verrichten. Een gewone zaak
- 1830 voor eenige mannen is 's nachts de loopgraven te verlaten, slechts gewapend met een bajonet, die zij tusschen de tanden houden en draadsnijders. Zij kruipen dan zacht over de ongeveer honderd yards, die op vele plaatsen de twee strijdende partijen scheiden, en snijden de versperringen van prikkeldraad stuk, die rijkelijk voor de loopgraven aangebracht zijn. Die mannen werden vaak ontdekt en gedood, doch in vele
- 1835 gevallen bemerkten zij dat loopgraven ?? verlaten waren, waardoor dan een algemeene vooruitschuiving zonder moeilijkheid kon geschieden.
- "Doch", zoo besluit het verhaal van den correspondent, "ofschoon men natuurlijk meer hoort van de Deutsche tegenslagen en verliezen, het is zeker dat de bondgenooten hun succes duur betalen. Er is geen twijfel aan dat in deze buurt de Duitschers nog
- 1840 buitengewoon gediend worden door spionnen. De firma Musman, bijvoorbeeld, is slechts een der vele Deutsche champagnefabrikanten en de bewoners in deze omgeving zeggen openlijk dat het betrekkelijk weinig plunderen dat hier plaats had, te danken is aan het feit dat de Duitschers het eigendom hunner landgenooten zooveel mogelijk ontzagen. De spionnen-koorts is hier erger dan elders en voor hem, die deze plaats
- 1845 bezoekt, vaak hoogst onaangenaam. Den dag, nadat ik hier was aangekomen met een

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

vriend, verscheen in het plaatselijk dagblad o.a. onder het opschrift "Verdachte lieden" het volgende: "Gisteravond merkte een burger te Epernay op twee jonge mannen van twintig- tot dertigjarigen leeftijd, goed gekleed, doch met militairen tred en die wat al te veel scherp keken naar alle richtingen. Laat ons hopen, dat men ze
1850 gegrepen heeft en ze heeft behandeld naar verdiensten."
"Thans, nu men ons in de stad voldoende kent, kunnen wij slechts gevleid zijn over dat compliment ten aanzien van onze oude plunje, onzen leeftijd en militairen gang, doch gedurende een paar dagen werden wij telkens in de straten aangehouden en naar de
1855 mairie gesleept, tot het ten slotte zelfs een grap werd voor den buitengewoon vriendelijken militairen commandant in deze stad."

BELGISCHE VLUCHTELINGEN.

Het CENTRAAL COMITÉ VOOR HUISVESTING (afd. van 't Alg. Nederl. Comité) verzoekt aan de plaatselijke comités om telegrafische aanbiedingen aan haar kantoor ROKIN 73
1860 AMSTERDAM van gezamenlijk onderdak voor groepen van minstens 50 vluchtelingen in Provinciesteden buiten de stelling Amsterdam. Particulieren die huisvesting willen verleen en wenden zich tot de plaatselijke Comités. Voor particuliere huisvesting binnen de Stelling Amsterdam, kunnen voorloopig geen aanbiedingen in overweging worden genomen.

1865

Advertentie

Lectuur voor de Vluchtelingen.

Velen zullen zeker gaarne als verpoozing voor de vluchtelingen hun lectuur verschaffen. Gaarne stellen wij ons beschikbaar die in ontvangst te nemen en te
1870 verdeelen aan de verschillende adressen waar zij ondergebracht zijn. Prentenboeken voor de kleintjes zijn ook zeer gewenscht. Administratie van het Algemeen Handelsblad.

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

De Russische actie

PETROGRAD, 10 Oct. (R. T. A.) Het is nu gewenscht eraan te herinneren, dat de groote
1875 generale staf in zijn rapport over de gebeurtenissen, die in verband stonden met den slag in Galicië, een voldoende gedetailleerd overzicht gaf van de strategische opstelling van de Russische legers aan de Oostenrijksche grens.
1880 Die slag in Galicië, welke het Oostenrijksche leger aanmerkelijk verzwakte en dit dwong tot een langdurigen terugtocht, noodzaakte de Duitschers een zeer groot deel van hun macht naar de Oostgrens te dirigeren ter ondersteuning van de Oostenrijkers. Hierdoor werd een toestand in het leven geroepen, welke ontwijfelbaar ertoe leiden a?
1885 ?eet daarmede in overeenstemming zijnde maatregelen onzerzijds te nemen. Een ieder voelt natuurlijk het buitengewone belang, dat erin gelegen is om nu zoo lang mogelijk de nieuwe opstelling van de Russische strijdkrachten geheim te houden. Aan dien wensch om een en ander te verbergen, moet dan ook waarschijnlijk worden toegeschreven de schaarschte aan officieele gegevens over den tegenwoordigen toestand in Galicië en aan den linker Weichseloever.
1890 Indien deze veronderstelling juist is, dan zal het publiek zich, evenals in het begin van den oorlog, daarbij moeten neerleggen. Bij gebrek aan de noodige officieele inlichtingen zal men, met vertrouwen in den goeden afloop, moeten wachten, totdat het mogelijk zal zijn om zonder militaire geheimen te verraden, den sluier op te heffen, welke steeds verspreid moet liggen over den opzet van nieuwe militaire operaties.

1895

PETROGRAD, 10 Oct. (R.T.A.) Een communiqué van den generalen staf luidt:

Den achtsten October bleven onze troepen aan de grens van Oost-Pruisen druk oefenen op de Duitschers, die twee gevechtsgroepen hadden gevormd. De eerste opereerde in dé
1900 lijn Wladisla-Toff-Wirballen. De vijand werd uit Wladislavoff geworpen, zijn linkervleugel werd omvat. Nochtans hield deze groep zijn stellingen ten oosten en zuiden van Wirballen nog vast. Alle pogingen van de Duitschers om tot het offensief over te gaan, faalden, met groote verliezen. De tweede gevechtsgroep, die zeer sterk is, streed verbitterd bij het Gautsjumeer en de omgeving van Bakalarsjevo. In den
1905 vroegen morgen van acht October omvatten de Russische troepen de Duitschers op beide vleugels en grepen krachtig hun front aan. De vijand schijnt zich thans, gedekt door een sterke achterhoede, van ons te willen losmaken. Onze troepen maakten zich door stormaanvallen meester van verschillende stellingen, waarin de vijand zich geleidelijk tracht vast te zetten. Wij hebben Lyck bezet. Ons offensief wordt over de
1910 geheele linie krachtig doorgezet.

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

Om Przemysl.

WEENEN, 10 Oct. (W. B.) Officieel. Onze opmarsch dwong de Russen tot verzwakking van hun vergeefsche inspanning tegen Przemysl, die in den nacht van 8 October haar hoogtepunt had bereikt. De bestormingen kostten den vijand ontzettende offers. 1915 Gistermiddag werd het vuur tegen de vesting zwakker. De aanvaller begon een deel zijner krachten terug te trekken. Bij Lancub (tusschen Rzeszow en Jaroslaw) stieten onze voortdringende colonnes op sterke vijandelijke legermachten. De strijd duurt nog voort. Uit Roszwadows zijn de Russen reeds verdreven. Ook in de Karpathen is de 1920 toestand goed. De terugtocht der Russen uit het comitaat Maramaros ontaardt in een vlucht.

De toestand in het Oosten.

Over den toestand aan de Oostelijke grens van het Duitsche Rijk wordt ons van 1925 Deutsche zijde gemeld:
De eerste oorlogsperiode in het noorden is afgelopen. Na de overwinning van Hindenburg, die Oost-Pruissen van vijanden zuiverde en de Russische legers versloeg, werd het gouvernement Soewalki bezet en de stad Ossowez belegerd. Op het zuidelijker 1930 krijgstooneel hadden de Russen Lemberg ingenomen en sloegen zij het beleg voor Przemysl, waarbij dus Oostenrijk tot defensief optreden genoodzaakt werd. Aan deze eerste periode sluit zich nu de tweede aan. Gedeelten van het Njemenleger onder 1935 Rennenkampf, met versterkingen aanvuld, gingen tot het offensief over. Zij dreven de Duitschers terug en bezetten Lyck. In het zuiden kregen de Oostenrijkers belangrijke versterkingen van Deutsche strijdkrachten; zij konden daardoor den Russischen opmarsch tot staan brengen. Op de middenlinie tusschen Przemysl en Krakau werd de 1940 Russische cavalerie teruggeworpen, en op 7 October werden de Russen uit de bergpassen der Karpathen verjaagd. Het gebied der zuidelijke operaties is door den Weichsel in tweeën gedeeld, in de noordelijke groep werden de Russen door de Duitsch-Oostenrijksche troepen naar het zuiden gedreven om een vereeniging met de noordarmee te verijdelen. Daarop trokken de Russen geweldige troepenmassa's uit Galicië terug om 1945 zich op den linkeroever der Weichsel in Zuid-Polen te vern?een. Op de linie Ostrowitz-Opatow-Klimentow werden de Russen verslagen en op de vesting Iwangrode teruggeworpen. Op den rechtervleugel veroverden de Oostenrijkers het bruggenhoofd over de Weichsel bij Sabdomir.

Op het Zuidelijk oorlogstooneel.

De strijd in Servië.

WEENEN, 10 October. (W. B.) Volgens de Süd-Slavische "Korrespondenz" melden berichten van de grens, dat de strijd in Servië nog steeds met groote hevigheid voortduurt in het gebied zuid-oostelijk van Kroepanj. Ondanks de niet te ontkennen dapperheid van 1950 de Servische troepen, mislukten hunne pogingen, om de door ons bezette strategisch zeer gunstige stellingen te herwinnen. Herhaaldelijk zijn de Servische bestormingen bloedig afgeslagen. In de gevechten die in de laatste dagen zijn gevoerd, leden de Serviërs zware verliezen aan officieren en manschappen en oorlogsmaterieel. De 1955 Serviërs toonen zich in dezen oorlog teuggelloos; hun optreden is onmenschelijk. In de laatste dagen kwam veel slecht weer voor en groote koude. De gezondheidstoestand der Oostenrijksche troepen is goed.

Op Zee.

Een aanvaring.

1960 PARIJS. 10 Oct. (Reuter.) Volgens een telegram aan de "Temps" uit Toulon zijn hedenmorgen tusschen zes en zeven onder het eiland Porquerolles de torpedobooten 338 en 347 met elkaar in aanvaring gekomen. Beide vaartuigen zonken. Dank gij de koelbloedigheid van officieren en equipage, konden alle opvarenden gered worden, hoewel één matroos zwaar gewond werd. De booten zelf zijn verloren. 1965

Een tegenspraak.

WEENEN, 10 Oct. (Corr. Bur.) Het Corr. Bur. is gemachtigd het bericht van de "Messagero" dat een Oostenrijksche torpedoboot? > de kust van Dalmatië op mijnen zouden gestooten en vernield zouden zijn, beslist tegen te spreken. 1970

De E. 9.

De "E 9", de onderzeeër die ter hoogte van Schiermonnikoog een Deutsche torpedojager in de grond boorde, is dezelfde onderzeesche boot, die op 13 September de Deutsche kruiser "Hela" zes mijlen van Helgoland tot zinken bracht. De "E 9" wordt 1975 gecommandeerd door luitenant Horton, een man van ongeveer dertig jaren. De "E 9 is een van de nieuwste en grootste onderzeeërs der Engelsche vloot en meet ruim 700 ton.

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

De boot beschikt over vier torpedolanceerbuizen en twee verzinkbare snelvuurkanonnen; de snelheid is 16 knopen boven water en 10 knopen onder water,

1980 **DUITSCHLAND.**

De uitputting van Duitschland.

In de "Daily Chron." schrijft dr. Gilbert over de vraag of Engeland Duitschland economisch kan vernietigen. Het bankroet van Duitschland acht de schrijver mogelijk, maar niet waarschijnlijk en hij zet uiteen, dat Duitschland in de eerste plaats over en met de neutrale landen zijn handel kan doorzetten; dat het nog steeds goed in staat is te produceeren wat voor het levensonderhoud der bevolking noodig is; dat Duitschland beschikt over de materialen noodig voor munitie en bewapening en dat dus hoe veel lasten en bezwaren Duitschlands afsluiting van de zee en de economische oorlog tegen dit land ook mogen hebben, van een economische uitputting van Duitschland zeker niet gemakkelijk sprake zal zijn. "Het is", eindigt hij zijn betoog, "een gruwelijke gedachte, maar de waarheid zal wel deze zijn, dat de uitputting die Duitschland zal moeten bedwingen, de uitputting van het menschenmateriaal moet zijn."

1995 **ENGELAND.**

De Engelsche schipbreukelingen

In een artikel in het tijdschrift "Van Onzen Tijd", waarschijnlijk van den redacteur, Staatsraad prof. Struycken, over de Engelsche schipbreukelingen en het recht van den zeeoorlog, wordt eveneens de stelling verdedigd, dat schipbreukelingen van een oorlogsschip, in neutrale landen aangebracht door koopvaardij-schepen, niet geïnterneerd behoeven te worden, doch aan de oorlogvoerende mogendheid mogen worden teruggezonden. Renault meende dit reeds in zijn betoog dat de oorlogvoerende op zee de volle macht behouden schipbreukelingen en gewonden der tegenpartij krijgsgevangen te maken, en zoo zij aan boord van neutrale schepen werden opgenomen, de oorlogvoerende macht op zee het recht heeft hen op te eischen. Worden zij door een oorlogsschip aan den neutralen staat overgegeven, dan zou voor den laatste de verplichting bestaan, hen te interneren, als tegenwicht tegen den dienst, dien zij door de opneming aan dat schip zouden bewijzen. Met deze toelichting, door Renault eerst namens de commissie van redactie in de derde sectie, later namens de derde sectie in de plenaire vergadering uitgebracht, is het nieuwe traktaat met algemeene stemmen aangenomen. 1)

Geen der schrijvers over volkenrecht heeft dan ook sinds dien eraan getwijfeld, dat het traktaat de verhouding van de oorlogvoerenden en van de neutralen tot schipbreukelingen en gewonden in hare volheid regelt, en dat schipbreukelingen, door een koopvaardij-schip in een neutraal land ontscheept, niet vallen onder art. 15 en dus behooren te worden vrijgelaten. Eén getuigenis van Duitse zeer gezaghebbende zijde moge voldoende zijn. O. Nippold schrijft in zijn werk tot verklaring van de tweede Vredesconferentie: "Wenn ien neutrales Handelsschiff gelegentlich Verwundete etc. an Bord nimmt und mit ihnen in einem neutralen Hafen landet, ohne einem Kriegsschiff begegnet zu sein und eine Verpflichtung übernommen zu haben, so sind diese Leute frei, Diese nicht unter die Bestimmung des Art. 15 fallen."

2)

1) De toelichting luidt: L'article 15 n'est que la reproduction de l'article 10 de Convention (1899) qui pour des raisons spéciales ne tenant pas au bien foncé de l'article, n'avait pas été ratifié... L'hypothèse, que l'on a en en vue, est celle de batiments de guerre des belligérants venant débarquer des blessés ou des malades dans un port neutre et dégageant de cette maniere leur action... Si un batiment de commerce neutre, ayant recueilli occasionnellement des blessés ou des malades, meme des naufragés, arrive dans un port neutre sans avoir rencontré de croiseur et sans avoir prie aucun engagement, les individus qu'il débarque ne tombent pas sous le coup de la disposition; ils sont libres.

2) O. Nippold, Die zweite Haager Friedenskonferenz, 11, S. 174.

Engeland en het zeeverkeer.

2035 LONDEN, 10 Oct. (Reuter.) Een nieuwe afkondiging met betrekking tot de verhindering van het verkeer met vijandelijke landen behelst dat alle goederen, geconsigneerd naar eenige haven van Europa, de Middellandsche Zee en de Zwarte Zee, met uitzondering van Russische, Belgische, Fransche, Spaansche, Portugeesche ladingen, moeten gedekt zijn door een declaratie van eindbestemming alvorens zij verlof krijgen Engeland te verlaten.

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

FRANKRIJK.

Poincaré's bezitting.

2045 BORDEAUX, 10 Oct. (Reuter.) De Duitschers bombardeerden gisteren opnieuw Poincaré's bezitting te Sampigny en voltooiden de vernieling.

Een gijzelaar.

2050 BORDEAUX, 9 Sept. (Reuter.) Basly, afgevaardigde en burgemeester van Lens, zou door de Duitschers als gijzelaar weggevoerd zijn. Het bericht is echter niet officieel bevestigd.

OOSTENRIJK.

Een oordeel over het leger.

2055 Een Russisch artillerie-officier geeft in een Russisch blad een oordeel over het Oostenrijksche leger. Hij schrijft, dat naar zijn meening dit leger volstrekt niet bij het Duitse achterstaat. Ik had gelegenheid dit zelf op te merken: De Oostenrijkers vochten hardnekkig en krachtig. Wij stonden tegenover een sterken, goed gedisciplineerden vijand. Het Oostenrijksche leger is goed uitgerust en gewapend, flink voorzien van munitie en de artillerie deed schitterend werk, hoewel niet beter dan de onze. In de laatste gevechten om Lemberg hielden de Oostenrijkers zich uitstekend en onze overwinning werd niet zoo goedkoop gekocht als veelal wordt gedacht. Ik ben overtuigd dat als we er in slagen om de Oostenrijkers te verslaan, we het ook met de Duitschers klaar zullen spelen.

2065 PORTUGAL.

Portugal ontkent.

2070 WEENEN, 10 Oct. (W. B.) Op diplomatieke verzoeken om inlichtingen met betrekking tot Portugeesch-Engelsche onderhandelingen, verklaarde, naar de "Reichs. post" van diplomatieke zijde verneemt, de Lissabonsche regeering, dat zij er niet aan denkt de onzijdigheid van Portugal op te geven en dat Engeland geen desbetreffend verzoek heeft gedaan.
De Portugeesche regeering vordert een crediet van acht millioen voor bewapening.

BALKAN-STATEN.

2075 De toestanden in Macedonië.

2080 SOFIA, 10 October. (Ag. Bulg.) Uit Macedonië wordt door de Agence Bulg. gemeld, dat zoowel uit Servisch-Macedonië als uit Grieksch-Macedonië berichten komen over de gruwelen die de daar gevestigde Bulgaarsche bevolking van de vervolgingen door de Grieken heeft te lijden. Ook de Mohammedanen worden niet beter behandeld. De Turksche consul-generaal te Saloniki heeft daarom dezer dagen aan den gouverneur een gedetailleerd overzicht doen toekomen over de gruwelen waaraan de Grieken zich jegens de Mohammedanen schuldig maken.

2085 KONSTANTINOPEL, 10 Oct. (W. B.) De "Tanin" maakt het volgende bericht openbaar over den toestand in Macedonië. Ondanks de nadering van den winter toonen de Bulgaarsche benden groote werkzaamheid. Op 30 September werd tusschen Vla?ovo en Ostrovo de spoorwegbrug van de lijn Saloniki-Monastir vernield. Bij Sirman in het district Geogheli kwam het tot een bloedige botsing tusschen een Bulgaarsche bende en een Servische afdeeling. De bende trok zonder verliezen terug, nadat zij de Serviërs ernstige verliezen had toegebracht.
2090 Albaneesche aanvoerders hebben herhaaldelijke aanvallen gedaan op Servische troepenafdeelingen, die daarbij zware verliezen leden.

TELEGRAMMEN.

2095 Een haven te Malmö.

2100 MALMÖ, 10 Oct. (W. B.) De gemeenteraad nam gisteren een voorstel aan betreffende het aanleggen van een vracht- en industriehaven te Malmö, waarvoor een bedrag van 4,954,000 kronen noodig wordt geacht. Besloten werd voor het loopende jaar 500,000 kronen voor de eerste werkzaamheden aan die haven aan te wijzen.

Vluchtelingen.

Amsterdam.

2105 Om zes uur vanmorgen kwam een nieuwe stroom vluchtelingen; — om zeven uur zijn weer eenige honderden gekomen — om elf uur werden opnieuw duizend Antwerpenaren verwacht, waarvan terstond driehonderd vijftig per boot naar Velzen zouden worden doorgestuurd. En telkens en telkens weer trekken ze dan in lange rijen op naar de marienen Beurshal; gaan ze vandaar al de beschikbaar gestelde woningen en gebouwen in de stad

die nu al zeventuizend Belgen huisvest.

2110 In een der hoeken van de Beurshal zit een aantal vluchtelingen al eenige uren te
wachten. Als zij honderd in aantal zijn, zullen ze naar Hilversum vertrekken, waar ze
in een aantal villa's zullen worden ondergebracht. En op het podium in de zaal heeft
een aantal effectenhandelaren zich geïnstalleerd en een wisselkantoor ingericht. De
mensen, die hun geld of een gedeelte daarvan – indien ze al eenige contanten
2115 meebrachten van over de grens – willen omzetten in Hollandsch geld worden aan deze
wisselbank geholpen. Dan bereikt ons omstreeks tien uur de tijding dat straks een
aantal zieken en gewonden uit Antwerpen word verwacht. En als we ons naar het
Centraal Station begeven, waarvoor de dichtste menschenmenigte niet is geweken sinds
den vroegen morgen, dan staan op het eerste perron reeds ziekenauto's en brancards
2120 gereed. Dr. Jutta, de wethouder van Armwezen is aanwezig, en de directeur van den
Gemeentelijken Geneeskundigen Dienst dr. Wortmann, geeft nu reeds den zusters en
broeders aanwijzingen. De trein stoomt tegen twaalf uur binnen – negen en twintig
dicht bezette wagens; meer dan tweeduizend personen. De hospitaalsoldaten, de zusters
en broeders, jongedames van den Bond van Orde, spoorwegbeambten en tientallen andere
2125 personen strekken de handen uit, om de portieren te openen, pakjes en kinderen uit
den trein te tillen, ouden en hulpbehoevenden bij te staan bij het uitstappen. Deze
trein bracht echter geen gewonden of zieken mede. Een man, wiens hoofd door een
zwaren, vuilen doek was omzwachteld en die een onbeteekenende vleeschwonde boven het
in oog had, werd een zuiver verband aangelegd. U ? én we ze weer langs ons trekken,
2130 hun bundeltjes, in de hand, de gezichten nat van veel droevige tranen, de
gelaatstrekken bekommerd afgetobd, de oogen groot en dof wanhopig starend. Telkens
weer dezelfde aanblik, maar telkens weer andere figuren, torsend dezelfde ellende.
Tegen één uur kwam wederom een extra-trein met vluchtelingen aan het Centraal Station
aan. De trein bestond uit niet minder dan 43 Belgische wagens, waaronder ook
2135 goederenwagens. Ook deze zaten vol vluchtelingen. En bleken slechts twee zieken in
den trein te zijn, die per zieken-auto werden weggebracht. Meer dan 2000 personen
kwamen met dezen trein aan; de vluchtelingen wuifden toen de trein het station
binnenkwam. Deze trein arriveerde aan het derde perron, daar de vorige nog aan het
eerste perron stond. Wij hoorden, dat uit Roosendaal om terugzending van materieel
2140 was gevraagd ten einde nog meer vluchtelingen naar de hoofdstad te kunnen brengen.

DE OORLOG.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

BERLIJN, 10 Oct. (W. B.) De generale staf meldt: "Groot Hoofdkwartier 10 October ?
v.m.

2145 "De geheele vesting Antwerpen is met alle forten in onze handen."

De val van Antwerpen.

Een bijzondere verslaggever seint uit Roosendaal:

2150 Het pleit is thans beslecht. De geheele stelling van Antwerpen, op een paar kleinere
forten na, is in handen van de Duitschers. Te Putten, waar, naar men weet, ook een
fort is gelegen, werd hedenmorgen nog eenig geschutvuur gehoord. Er valt echter niet
aan te twijfelen, of binnen enkele uren zal ook dit fort door de Belgische bezetting
verlaten zijn. Alle verdedigingswerken aan de noordzijde van de stelling, waaraan tot
2155 de laatste dagen met reusachtige kracht gewerkt werd, de schier onneembaar geachte
prikkeldraadversperringen, alles is welhaast verlaten. Gisteren nog was het
onmogelijk, zich hier in Roosendaal omtrent eenig vaststaand feit te vergewissen.
Omstreeks 3 uur 's middags verspreidde zich toen het bericht, dat Antwerpen
overgegeven was. Maar nergens kon ik bevestiging krijgen. De meeste mensen die uit
België binnenkwamen, wisten niets, waren zelf al 24 uur, sommigen twee dagen en
2160 langer, onderweg. Tegen den avond sprak ik nog het rijdend personeel van een trein,
die uit Capellen binnenkwam. Of Antwerpen zich overgegeven had? Haast woedend
antwoordde de machinist mij: "Overgegeven? Ja, aan den Engelschman; aan den Dute
nooit!" En tien minuten later sprak ik een ander, een vluchteling, die met denzelfden
trein was meegekomen. Op een half uur afstands van Capellen, vertelde hij, waren de
2165 Duitschers reeds gezien. De stad zelf was reeds lang in hun handen. Het was
ondoenlijk, om uit de elkaar tegensprekende berichten wijs te worden. Thans echter
heeft alle twijfel opgehouden. Antwerpen heeft een Duitse bezetting. Donderdag
reeds was het duidelijk, dat de stelling niet te houden zou zijn. De Duitse troepen
waren toen den Ouden God gepasseerd. Hardnekkige gevechten hadden daar nog plaats.
2170 Terwijl de Belgische infanterie en artillerie reeds aan het aftrekken was, vochten de
Engelschen nog als leeuwen, hun reusachtige vuurmonden telkens weer op een
aanrukkende Duitse infanterie richtend. De forten bij Berchem en Merxem hielden tot
het laatst toe stand, werden eerst verlaten, toen er, om zoo te zeggen, niets dan

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

2175 puinhoopen van over waren. Bij Hoboken waar de grond, naar men mij verzekerde, vol
mijnen was gegraven, hebben de Duitschers, die daarvan door verraad op de hoogte
gebracht zijn, geen voet gezet. Middelerwijl werd het bombardement van de stad met
kracht voortgezet. Vooral aan het zuidelijk gedeelte is het vuren van alle kanten.
Vreeselijk heeft de Justitie-straat geleden. Een bom kwam terecht op een hoek van de
2180 Jezus-straat, waarvan een groot gedeelte, tot de Meir, in vlammen opging. De
Fonteinstraat in de voorstad Borgerhout verbrandde geheel, zoomede het St.
Elisabethsgasthuis. Gelukkig konden de gewonden in veiligheid gebracht worden. Een
bom kwam 5 M. voor het stadhuis neer op de Suikerrui. Het mooie gebouw bleef gelukkig
onbeschadigd. Ook de prachtige oude stadstoren is gespaard gebleven. Óver het
algemeen heeft de binnenstad niet zooveel van het bombardement te lijden gehad.
2185 Vrijdagmiddag tegen 12 uur kwamen andermaal een viertal Deutsche officieren op het
stadhuis om de overgave van de stad te eischen. Na een kort onderhoud werd
toegestemd. Hals over kop verlieten de Belgische troepen de wallen om de stad, een
gedeelte week uit naar het noorden en gaf zich ter interneering aan de Hollandsche
2190 grens over. Eenander gedeelte, de meerderheid, trok in wilde vlucht de schipbrug over
de Schelde over. Om 2 uur 's middags stak men deze brug in brand, om een vervolging
door de Deutsche troepen te beletten. De "Gneisenau", het Deutsche schip, ingericht
als hospitaal voor de gewonden, was 's nachts reeds weggesleept. Op het oogenblik,
dat de laatste Belgische troepen de Schelde over waren getrokken, kwamen de Deutsche
troepen aan de Zuidzijde door de Berchemsche en Merxemsche poorten de stad binnen.
2195 Hedennacht was deze voor het eerst onder Duitsch opperbestuur. Onmiddellijk trokken
troepenafdeelingen de stad om, teneinde ook de noordelijk gelegen forten., die nu dus
van alle kanten aangevallen konden worden, te vermeesteren. Latere berichten melden
echter, dat de Belgen zelf de voornaamste versterkingen, 1.1. Saarbruck in Capellen,
reeds in de lucht hadden doen springen. Hedenmorgenpasseerde te Roosendaal weder een
2200 trein met 250 Belgische krijgslieden, grootendeels pontonniers, die nter? de
Hollandsche grens over gevlucht waren.
Het "N. v. d. D." verneemt: De achterhoede van het Belgisch-Engelsche leger is door
de Deutsche troepen afgesneden. Vierduizend man, 3200 Belgen en 800 Engelsche
soldaten zijn op Nederlandsch gebied overgegaan, ontwapend en geïnterneerd.

2205

Vee-uitvoer in Duitschland.

Het Deutsche Ministerie van Landbouw heeft bepaald, dat de invoer van runderen en
varkens uit Nederland nog slechts is toegestaan naar plaatsen, waar abattoirs bestaan
voor slachting van buitenlandsch vee. Het vee moet binnen acht dagen na den invoer
2210 geslacht zijn.

Pour les Blessés francais!

Le comité de la colonie française d'Amsterdam vient d'expédier un second envoi de 22
caisses, contenant des habits bien chauds: il remercie chaleureusement toutes les
2215 personnes connues ou inconnues, qui y ont contribué et qui ont bien voulu lui
témoigner leur sympathie.
Le premier envoi est arrivé à bon port et à ce sujet le Président du Comité Central
de la Croix Rouge française à envoyé de Bordeaux une lettre, dont voici quelques
extraits:
2220 En l'absence de Mme la Présidente d'Haussonville, restée à Paris, j'ai reçu et ouvert
la lettre, que vous avez bien voulu lui écrire en date du 8 Septembre et par laquelle
vous lui annonce l'envoi de 14 caisses d'objets destinés aux Blessés Français par un
groupe de dames Françaises ou d'origine Française, habitant la ville d'Amsterdam.
2225 J'ai été profondément touche de votre généreuse initiative et des formes si délicats
dans lesquels vous l'avez annoncée et je suis sur d'être l'interprète de celles, que
vous appelez d'un cœur si compatissant ros sœurs françaises, en vous adressant
gommage ému de notre fraternelle reconnaissance. Le grand service k nous rendre, en
ce moment, est de nous faire parvenir des objets, tols qua chemises, lamages,
2230 flanelles, tricots, couvertures, en prévision des froids qui s'annoncent. à vous.
Mesdames, animées d'un même sentiment de compassion patriotique. nous offrons
l'expression respectueuse de la reconnaissance de ceux, dont vous aurez contribué à
soulager les souffrances et je vous prie d'agrèer mes hommages très empressée.
– Le Président du Comité Central (signé) Marquis de Vogué.
2235 Et maintenant à l'oeuvre pour un troisième envoi! Le comité ?te doute point de la
collaboration si prêteuse de ses nombreux amis.

Mesdames: S. J. Richard-Euriek, Joh. Verhulststraat 18; A. P. Fortanier-Regis, Roemer
Visscherstraat 13; H. Verkouteren-Brun, Prinsengracht 510; E. Heldring-Bungener,

2240 Sarphatikade ?; N. Voorhoeve-Dolle, P. C. Hooftstraat 52; J. Arnal-Caprez, Valeriusstraat 207.

De brievenquaestie te Sas van Cent.

2245 Heden stond voor het kantongerecht te Middelburg terecht de directeur-hoofdredacteur der "Middelburgsche Courant", naar aanleiding van de critiek door hem uitgeoefend op een door den kapitein-kommandant te Sas Van Gent genomen maatregel, brieven, waarop geen naam van den afzender vermeld stond, niet door te zenden. Vier dagen na het publiceeren van dat artikel werd de maatregel weer ingetrokken. De eisch luidde drie dagen hechtenis. De verdediger, mr. M. den Hamer, wees er speciaal in den breedte op

2250 dat hier gelaakte maatregel, niet is een militaire maatregel in den zin der wet doch alleen een maatregel door militairen genomen, en vroeg ontslag van rechtsvervolgning.

De Londensche Beurs.

2255 Op de Londensche beurs bestond eergisteren eenige vraag voor Russische en Japansche staatsfondsen. 4% Japan Eerste Serie noteerden 85-87, 5% Russen waren vast op 91-93%, tegen 89% eenige dagen geleden. Brazilië 1913 verbeterden tot 60-62% op de verwachte Funding-operatie. Men verwacht dat de Funding-leening een eerste verband zal krijgen op de aan den staat toebehoorende Central Railway en een tweede verband op de invoerrechten, waarop de openstaande Funding Loan een eerste verband heeft. Wat

2260 Belgische leeningen betreft, is men van meening dat toekomstige uitgiften onder gezamenlijke garantie van Engeland en Frankrijk zullen geschieden. Zooals men weet hebben deze beide mogendheden reeds een totaal bedrag van £20 millioen renteloos aan België voorgeschoten.

2265 Consols bleven onveranderd op 68. Rio Tinto waren zwak op het passeeren van het interimdividend. Binnenlandsche Spoorwegwaarden waren gevraagd. De nieuwe 5% preferente aandeele der South Western Railway, welke emissie waarschijnlijk Maandag officieel zal plaats vinden, werden met % agio verhandeld. Underground Electric waren iets meer gezocht. De "A"'s stegen tot 5 sh. 9 d., de gewone aandeele tot 2?. Steels liepen tot £3? op.

2270

De Londensche geldmarkt.

De geldruimte te Londen is thans zoo groot (De rekening-courant saldo's van banken en particulieren bij de Engelsche Bank bedroegen volgens den jongsten bankstaat niet minder dan £146 millioen) dat de groote banken eergisteren besprekingen hebben

2275 gehouden in zake een verdere verlaging der deposito-rente, die thans 2% bedraagt, tegen een discontorente van 5% bij de Engelsche Bank. Een beslissing werd eergisteren nog niet genomen. Gisteren hebben de banken echter besloten, hun rentevergoeding voor deposito's verder van 2? tot 2% te verlagen. Particulier disconto noteert voor 3 m. papier 3J%. December wissels werden à 3% en lager genomen. De nieuwe schatkistwissels werden à 3? disconto omgezet. Bij de Engelsche Bank werd weder een matig bedrag pre-moratoriumwissels verdisconteerd. Er vonden eergisteren besprekingen plaats in zake

2280 een uitgifte van New South Wales schatkist-wissels. Cheque Parijs, daalde tot 25.05-25.15. Holland noteerde 11.70-11.90. De Braziliaansche wisselkoers liep opnieuw scherp op en wel tot 12? d. Sinds het uitbreken van den oorlog heeft de Engelsche

2285 Bank £33.49 millioen goud ontvangen of in de koloniën voor haar rekening doen deponeeren. De zilverprijs is tot 23? d. per oz. teruggelopen. De bankclearings te Londen zijn in de afgelopen week 28% lager geweest dan verleden jaar. De vorige week bedroeg de teruggang 43%.

2290

De Berlijnsche geldmarkt.

Te Berlijn bestond eergisteren flinke vraag voor gold op korten termijn tegen een koers van %. Binnenlandsche wissels die in de tweede week van December vervallen, werden à 5% gedisconteerd, wissels met korter looptijd à %. Voor buitenlandsch bankpapier bleef vraag bestaan. Voor Belgische biljetten liep de notering nog iets

2295 verder op. Ook cable-transfer New-York was hooger. Bij de Depositokassen der groote banken vinden nieuwe inlagen plaats, in verband met het vrijkomen van middelen door de uitbetalingen van leveranties aan het leger. Voor de oorlogsleening bestaat vraag boven den emissiekoers.

2300

In Frankfort werden voor bankpapier genoteerd: Nederlandsch 184 ?, Belgisch 82.75-83, Fransch 85*; laten, Italiaansch 82, Zwitsorsch 8530, Oostenrijkse 76.75-77, Engelsch 21.60, Russisch 206.50, Greenbacks 4.261, . Amerikaansche-coupons noteerden 4;23", Napoleons 17,40-17.42, Sovereigns 21.50, cheque Holland 184.75.

Naspeuringen van Paul Theelen: 10 oktober 1914

2305 De Duitse oorlogsleeningen.

Het resultaat der inschrijving op de Duitse oorlogsleeningen is thans in bijzonderheden vastgesteld. Er blijkt te zijn ingeschreven door 1,177,235 personen voor een totaal bedrag van Mk. 4,460,701,400, verdeeld als volgt:

Bedragen Aantal Ingeschreven Mk. inschrijvers. bedrag. Mk.

2310	100 en 200	232.112	36.111.400
	300-500	341.804	110.700.700
	510-2.000	453.143	586.964.300
	2.100-5.000	157.591	579.403.600
	5.100-10.000	56.4?	4.50.148.500
2315	10.100-20.000	19.313	307.186.000
	20.100-50.000	11.531	410.458.000
	50.100-100.000	3.629	315.046.200
	100.100-500.000	2.050	508.548.400
	500.100-1.000.000	361	287.196.700
2320	Boven 1.000.000	210	868.937.000

Chicago Rock Island Rw. Cy.

Naar aanleiding van de advertentie in het Handelsblad van Donderdagavond van den heer N. L. Amster te Boston, in zake de Chicago Rock Island Reorganisatie, deelt het

2325 Comité voor de Nederlandsche Obligatiehouders ons mede, dat het alreeds met het bestaande Amerikaansche Comité voor Obligatiehouders in overleg is getreden om er toe te komen dat het onderpand der 4% Collateral Bonds per 2002 in het bezit komt van de obligatiehouders.

2330 De financieele reorganisatie van de Spoorwegmaatschappij zal dan later moeten worden ter hand genomen, wanneer de tijdsomstandigheden daarvoor gunstiger zijn.

Verzekering tegen schade door bommen.

De organisatie van Lloyd's underwriters te Londen sluit zooals men weet verzekeringen af tegen alle mogelijke risico's. In de laatste dagen zijn heel wat posten afgesloten

2335 op groote gebouwen in de City en het West End, waarbij verzekerd wordt tegen schade door het werpen van bommen. De premie bedraagt 1 sh. 6 d. à 2 sh. per cent per jaar, waaruit blijkt dat het gevaar voorloopig niet bijzonder groot wordt geacht.